

Ruben Willaert
restauratie & archeologie
decoratie

GEEFT HET VERLEDEN EEN TOEKOMST

Bernadettewijk (Gent, Oost-Vlaanderen)

Projectcode: 2021H31
September 2021

ARCHEOLOGIENOTA
BUREAUONDERZOEK (FASE 0)
DEEL 1: RESULTATEN VAN HET BUREAUONDERZOEK

Colofon

Ruben Willaert nv
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteur: Aaron Willaert

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /
De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:
Ruben Willaert, OE/ERK/Archeoloog/2015/00069

© Ruben Willaert NV, Sint-Michiels-Brugge, 2021

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert NV.

Ruben Willaert NV aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

1	Resultaten van het bureauonderzoek	7
1.1	Administratieve gegevens	7
1.2	Onderzoeksopdracht	9
1.2.1	Doelstelling	9
1.2.2	Onderzoeksvragen	9
1.2.3	Juridische context	9
1.2.4	Randvoorwaarden	9
1.2.5	Archeologische voorkennis van het terrein	10
1.3	Werkwijze en strategie	11
1.3.1	Methode	11
1.3.2	Fysisch geografische situatie	11
1.3.3	Historische context en bekende archeologie vindplaatsen	11
1.3.4	Archeologische indicatoren	12
1.3.5	Verstoringshistoriek	12
1.4	Assessmentrapport	13
1.4.1	Introductie tot het projectgebied	14
1.4.1.1	Ruimtelijke situering	14
1.4.1.2	Geplande werken	15
1.4.2	Fysisch geografische en geologische situatie	17
1.4.2.1	Landschappelijke situering	17
1.4.2.2	Tertiaire lithostratigrafie	21
1.4.2.3	Quartaire lithostratigrafie	22
1.4.2.4	Bodemvormingsprocessen	23
1.4.3	Historische en archeologische voorkennis	24
1.4.3.1	Overzicht van de gekende archeologische waarden	24
1.4.3.2	Historische context en bekende archeologische vindplaatsen	31
1.4.3.3	Archeologische indicatoren en cartografische bronnen	35
1.4.3.4	Huidige gebruik en verstoringen	39
1.5	Synthese	42
2	Bibliografie	44

FIGURENLIJST

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).....	8
Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt). 8	
Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).	14
Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).	15
Figuur 5: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).	18
Figuur 6: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).	18
Figuur 7: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).	19
Figuur 8: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).	19
Figuur 9: Hoogteverloop, W-O.....	20
Figuur 10: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt). ..	21
Figuur 11: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt). ..	22
Figuur 12: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).	23
Figuur 13: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI-polygonen binnen een straal van 2 km van het projectgebied (Bron: Geopunt).....	24
Figuur 14: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI-polygonen binnen een straal van 2 km van het projectgebied (Bron: Geopunt).....	25
Figuur 15: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).....	36
Figuur 16: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).....	36
Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).	37
Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de Vandermaelenkaart, 1846-1854 (Bron: Geopunt).	37
Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).....	38
Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw, 1950-1970 (Bron: Geopunt).	38
Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).	39

Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).....	40
Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).....	40
Figuur 24: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).....	41
Figuur 25: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).....	41

TABELLENLIJST

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.....7

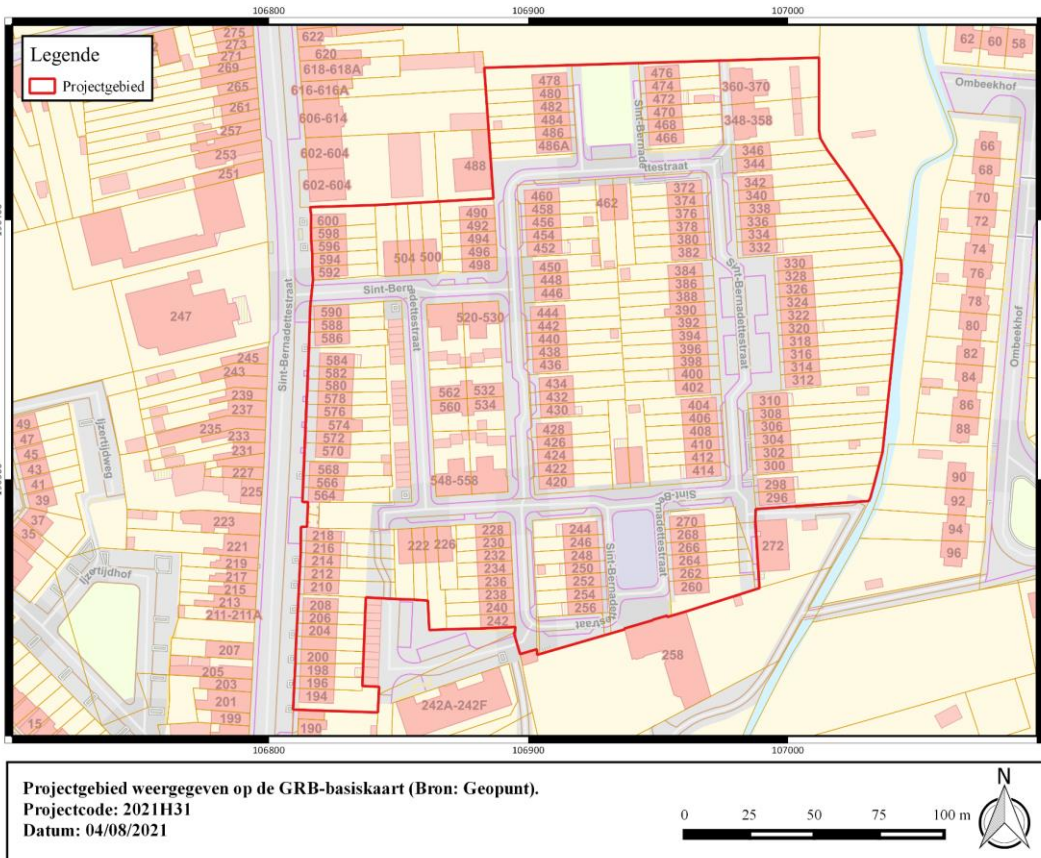
1 Resultaten van het bureauonderzoek

1.1 Administratieve gegevens

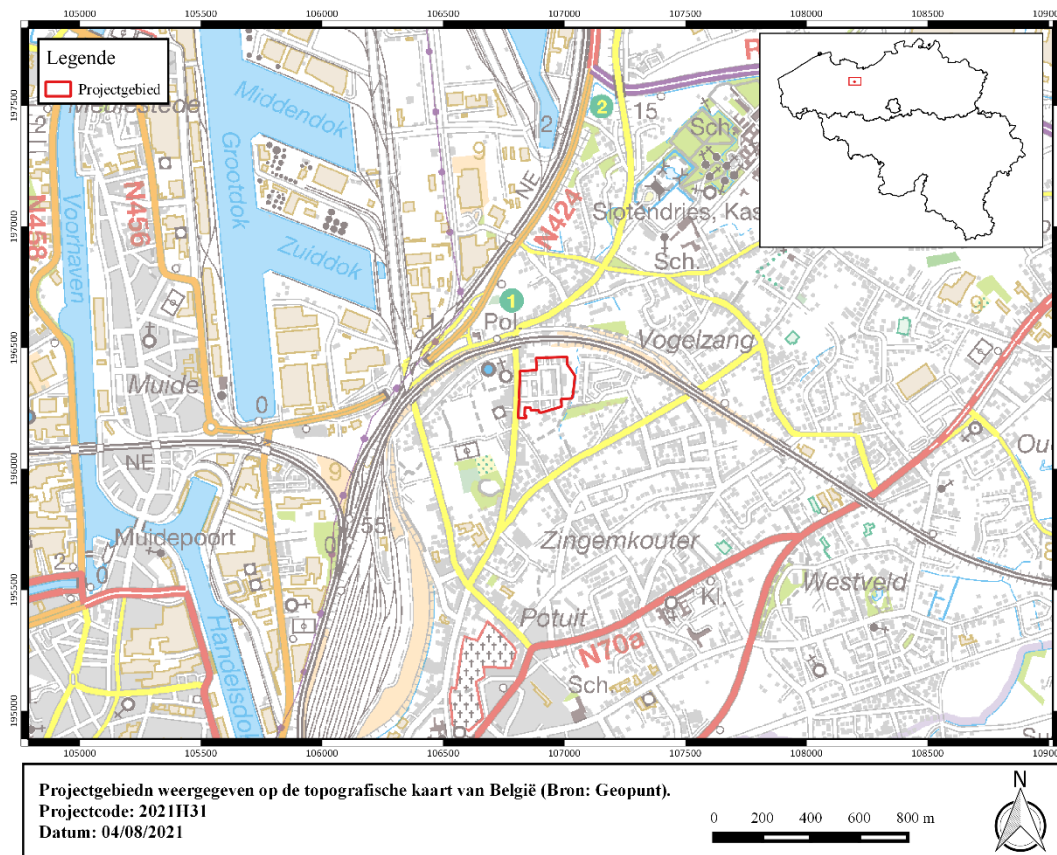
Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	Oost-Vlaanderen
	Gemeente	Gent
	Deelgemeente	/
	Postcode	9000
	Adres	Sint-Bernadettestraat 194-600 9000 Gent
	Toponiem	Bernadettewijk
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	$X_{\min} = 106701$ $Y_{\min} = 196201$ $X_{\max} = 107095$ $Y_{\max} = 196475$
b) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Gent, Afdeling 12, Sectie O Figuur 1	
c) Een topografische kaart van het onderzochte gebied waarvan de schaal afgestemd is op de grootte van het projectgebied	Figuur 2	
d) Alle betrokken actoren en specialisten	Wouter Van Goidsenhoven (erkend archeoloog) Clara Thys (archeoloog) Elke Ghyselbrecht (aardkundige) Aaron Willaert (historicus)	
e) Personen buiten het project die geraadpleegd of betrokken werden voor algemene wetenschappelijke advisering	/	

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).

Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt).

1.2 Onderzoeksopdracht

1.2.1 Doelstelling

Het archeologisch vooronderzoek betracht altijd eerst door raadpleging van gekende en ontsloten informatiebronnen tijdens een bureauonderzoek eventueel aanwezig archeologisch erfgoed binnen het onderzoeksgebied te inventariseren, waarderen en veiligstellen.

1.2.2 Onderzoeksvragen

Voor het bureauonderzoek zijn volgende onderzoeksvragen te formuleren:

- Hoe is de aardkundige opbouw van het onderzoeksgebied?
- Welke processen van bodemvorming zijn bekend?
- Welke geomorfologische processen zijn bekend?
- Welke aardkundige eenheden zijn archeologisch relevant en wat is hun diepteligging?
- Zijn er archeologische resten bekend binnen de grenzen van het plangebied?
- Welke is de aard en ouderdom van bekende archeologische resten?
- Welke is de conserveringsgraad en gaafheid van de bekende archeologische resten?
- Wat is de invloed van de toekomstige inrichting op eventueel aanwezige archeologische resten?

1.2.3 Juridische context

Het onderzoeksterrein situeert zich volgens het gewestplan in een zone bestemd als woongebied. Het onderzoeksterrein situeert zich noch binnen een vastgestelde archeologische zone, noch binnen een archeologische site, noch binnen een zone waar geen archeologie te verwachten valt. Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt.

De oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt 4,2 ha; vandaar is men verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

1.2.4 Randvoorwaarden

Voor het bureauonderzoek worden enkel toegankelijke en beschikbare bronnen gebruikt.

Een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem is momenteel onmogelijk voorafgaand aan het aanvragen van de stedenbouwkundige vergunning. Het plangebied is op heden bebouwd. Deze bebouwing dient eerst verwijderd te worden conform de sloopvoorwaarden opgenomen in het Programma van Maatregelen.

Daarom wordt geopteerd voor de uitzonderingsprocedure waarbij een nota wordt aangeleverd op basis van een bureauonderzoek. In dit bureauonderzoek wordt nagegaan of er op het projectgebied een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem noodzakelijk is en of (gedeeltelijke) vrijgave mogelijk is.

1.2.5 Archeologische voorkennis van het terrein

Binnen de grenzen van projectgebied Gent - Bernadettewijk werd in het verleden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd.

In de omgeving zijn wel enkele archeologische vindplaatsen gekend (cfr. infra).

1.3 Werkwijze en strategie

1.3.1 Methode

In de praktijk resulteert het bureauonderzoek in een inschatting van het archeologisch potentieel van een onderzoeksgebied. Het archeologisch potentieel drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van de planlocatie. Het archeologisch potentieel is gebaseerd op vier variabelen: fysisch-geografische situatie, bekende archeologische vindplaatsen, archeologische indicatoren en de verstoringshistoriek.

Pas na de vaststelling van het archeologisch potentieel kunnen onderbouwde inschattingen worden gemaakt over de planeffecten op eventueel archeologisch erfgoed.

1.3.2 Fysisch geografische situatie

Geologische, geomorfologische en bodemkundige data informeren over de genese van het landschap in het plangebied, de bodemopbouw en de ligging en de stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische fenomenen kunnen voorkomen. Een aantal (prehistorische) vindplaatstypen kunnen bovendien uitgesproken gekoppeld worden aan specifiek aanwijsbare landschapsvormen.

De aardkundige data laten ook toe om een verwachting te formuleren ten aanzien van de verschijningsvorm, d.i. de conserveringsgraad en gaafheid van het archeologische erfgoed.

Volgende informatiebronnen werden geconsulteerd t.b.v. een eerste aardkundige analyse:

- Tertiair en Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Toelichting bij de Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Bodemkaart van Vlaanderen
- Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen
- Hydrografische kaart van Vlaanderen

1.3.3 Historische context en bekende archeologie vindplaatsen

Beschikbare historische en toponymische kennis over woonplaatsen (buurtschap, gehucht, dorp, stad) in en nabij het onderzoeksgebied kan een zinvol kader bieden om de betekenis van bekende archeologische vindplaatsen te evalueren.

Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het onderzoeksgebied werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed geraadpleegd en is lokaal geïnformeerd naar recent onderzoek. De recente onderzoeken die voortvloeiden uit archeologienota's zijn geraadpleegd via loket.onroerend.erfgoed.be.

1.3.4 Archeologische indicatoren

Archeologische indicatoren omvatten diverse datacategorieën zoals resultaten van non-intrusieve archeologische prospectietechnieken (bijvoorbeeld vondstmeldingen van metaaldetectie), toevallige vondsten bij niet-archeologische graafwerken, maar vooral ook historisch-cartografische bronnen, iconografische data en fotocollecties. Ze vormen fysiek aanwijsbare fenomenen die een aanwijzing kunnen zijn voor de aanwezigheid, ter plaatse of in de nabijheid, van archeologische sites.

Archeologische indicatoren zijn gezocht in de Centrale Archeologische Inventaris van het Agentschap Onroerend Erfgoed en in ontsloten cartografische bronnen die zowel via Geopunt als via het Nationaal Geografisch Instituut (Cartesius) ter beschikking worden gesteld. Bijkomende cartografische bronnen zijn waar relevant bekomen via verder archiefonderzoek.

1.3.5 Verstoringshistoriek

De verstoringsgraad van het onderzoeksgebied bepaalt in belangrijke mate de te verwachten gaafheid en bewaringsgraad van eventueel aanwezig archeologische bodemarchief. Om een correcte inschatting van de verstering van de bodem te kunnen maken kunnen allerhande bronnen van pas komen. Zo kan mondelinge informatie van vroegere gebruikers of bewoners, beschikbare plannen van (verdwenen) constructies, verslagen van bodemonderzoeken en saneringen of informatie over delfstoffenwinning relevante informatie bieden.

Aanvullende informatie over recent historisch landgebruik is afkomstig van geraadpleegde luchtopnames vanaf 1971, ter beschikking gesteld via Geopunt.

1.4 Assessmentrapport

Het assessmentrapport omvat alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal, die bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Dit rapport heeft als doel het plangebied binnen zijn archeologisch en landschappelijk kader te plaatsen, rekening houdend met de geplande bodemingrepen. De studie maakt gebruik van verschillende datasets, waarbij het uitgangspunt steeds het ontwerpplan van de toekomstige bodemingrepen is. Dit ontwerpplan wordt telkens geprojecteerd op de geologische, bodemkundige en historische kaarten. Alle kaartmateriaal werd vervaardigd met behulp van QGIS, een geografisch informatiesysteem.

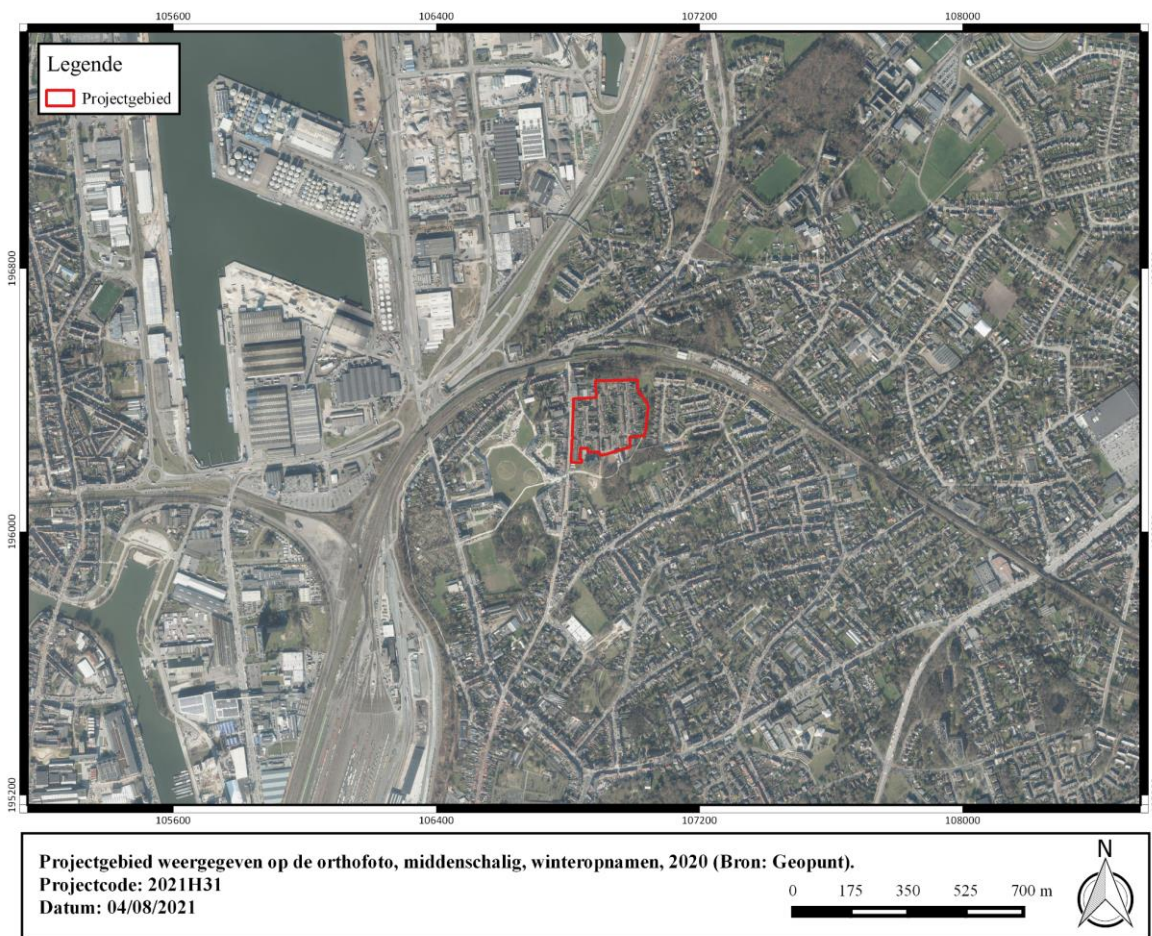
Op basis van deze assessment van het projectgebied kan een gegronde argumentatie opgesteld worden over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen archeologische maatregelen, die uiteengezet worden in deel 2: het programma van maatregelen.

1.4.1 Introductie tot het projectgebied

1.4.1.1 Ruimtelijke situering

Het plangebied is gelegen in Gent, provinciehoofstad van Oost-Vlaanderen. Het plangebied situeert zich ter hoogte van de noordoostelijke stadsrand, nabij de plaats waar de agglomeratie van Gent overvloedt in de dorpskern van Oostakker. Op geringe afstand ten noordwesten situeert zich de haven van Gent. Het terrein valt samen met de zogenaamde tuinwijk Sint-Bernadettestraat. Deze wijk met een paar honderd woningen werd in 1923 gerealiseerd door een sociale huisvestingsmaatschappij naar ontwerp van Oscar Van de Voorde. De wijk is een typevoorbeeld en getuige van de stadsuitbreiding van Gent in de eerste helft van de 20^e eeuw. De stadskern van Gent (Korenmarkt) situeert zich ruim 3 km ten zuidwesten.

Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).

1.4.1.2 Geplande werken

1.4.1.2.1 Bestaande toestand

De totale oppervlakte van het plangebied bedraagt ca. 4,2 ha.

Het plangebied wordt volledig ingenomen door de tuinwijk verkaveling Sint-Bernadettestraat die bestaat uit een paar honderd woningen die zijn aangelegd rondom een wegenis.

Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalg, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).

1.4.1.2.2 Ontworpen toestand

De opdrachtgever plant de sloop van alle bebouwing binnen de projectgrenzen alsook de uitbraak van de verharding. In een eerste fase worden alle vrijstaande gebouwen gesloopt met inbegrip van de funderingen en geplaatste verhardingen en tuinhuisen op de bouwpercelen. In een tweede fase wordt de uitbraak van de nutsvoorzieningen, wegnis met fundering op het openbaar domein voorzien.

Na de werken zal het terrein worden genivelleerd en ingezaaid, hiertoe dient een algemene bodemingreep van ca. 50 cm-mv gerekend worden.

1.4.2 Fysisch geografische en geologische situatie

1.4.2.1 Landschappelijke situering

Het plangebied is gelegen in stedelijke gebieden en havengebieden.

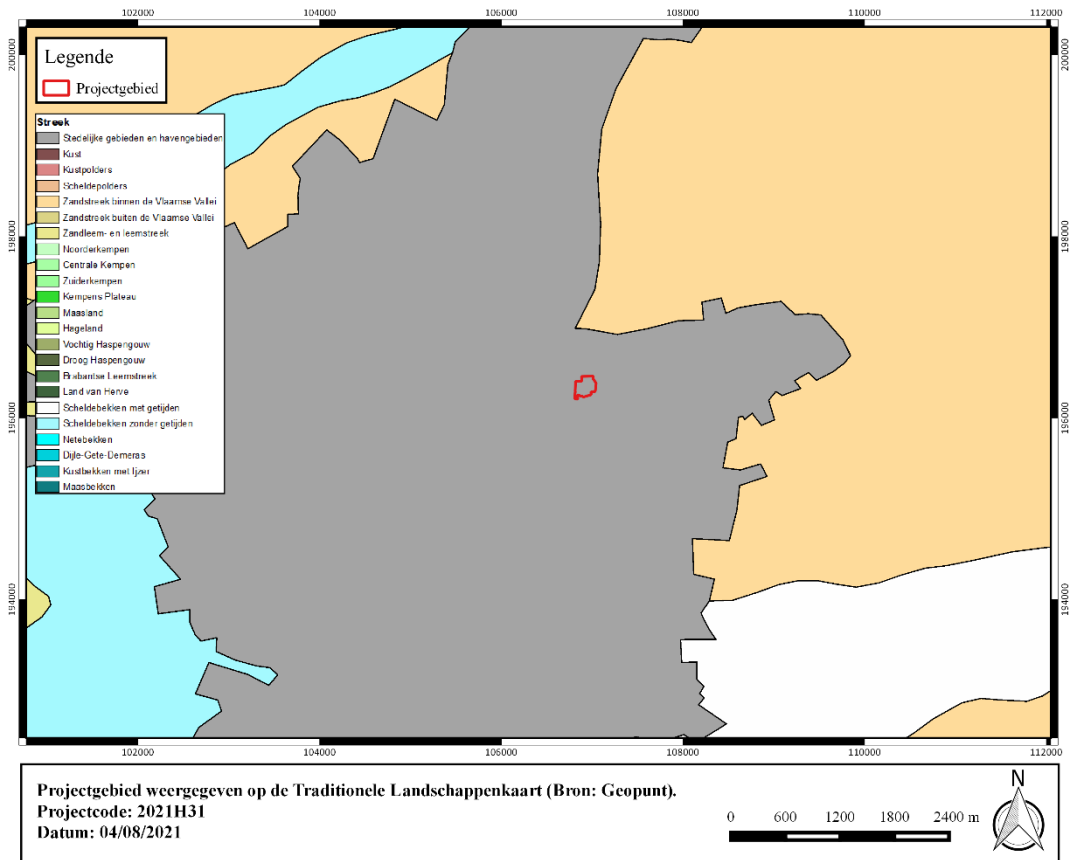
Het plangebied is gelegen binnen de Vlaamse Vallei. De Vlaamse Vallei vormt een lage zandige vlakte met een gemiddelde topografische ligging lager dan +10 m TAW. Deze zandige vlakte helt licht naar het noorden af. De Vlaamse Vallei, alsook haar vertakkingen, vormt een complex van deels bedolven pleistocene thalwegen die in opeenvolgende fasen tot diep in het substraat ingesneden werden en tussendoor met oud - quartair - , Eemiaan – en Weichseliaanafzettingen opgevuld werden. Het huidig oppervlak valt samen met het topvlak van de laatste fluvioperiglaciale Weichseliaanafzettingen. Op het einde van het Weichseliaan en doorheen het Holoceen werd dit oppervlak ingesneden door de rivieren en tot laagterras in reliëf gesteld. De verdere ontwikkeling van oostwaartse afstroming via de Schelde tijdens het Holoceen vindt waarschijnlijk zijn oorzaak in de noordelijke afdamming van de naar het noorden afvloeiende pre - holocene Schelde door de vorming van de noordelijk gelegen dekzandruggen. In de Vlaamse Vallei komt op het laagterras een microreliëf voor, dat vooral bij de afzetting van de eolische dekzanden en boreale stuifzanden (duinen) gevormd is, maar ook elementen omvat die van de verwilderde fluvioperiglaciale pre - holocene dalbodem overgeërfd zijn (donken). Deze morfologische eenheden kunnen verschillende meters boven het reliëf uitsteken.¹

Het plangebied is gelegen op een zuidwest-noordoost georiënteerde zandige opduiking binnen de vallei. Het terrein situeert zich op een hoogteligging van 7.5 – 8.5 m TAW. Vermoedelijk is het terrein genivelleerd in functie van de realisatie van de aanwezige bebouwing. De impact van deze maaiveldwijzigingen op de bodemgesteldheid en de bewaringstoestand van eventueel aanwezig archeologische erfgoed is op basis van de beschikbare gegevens niet te bepalen.

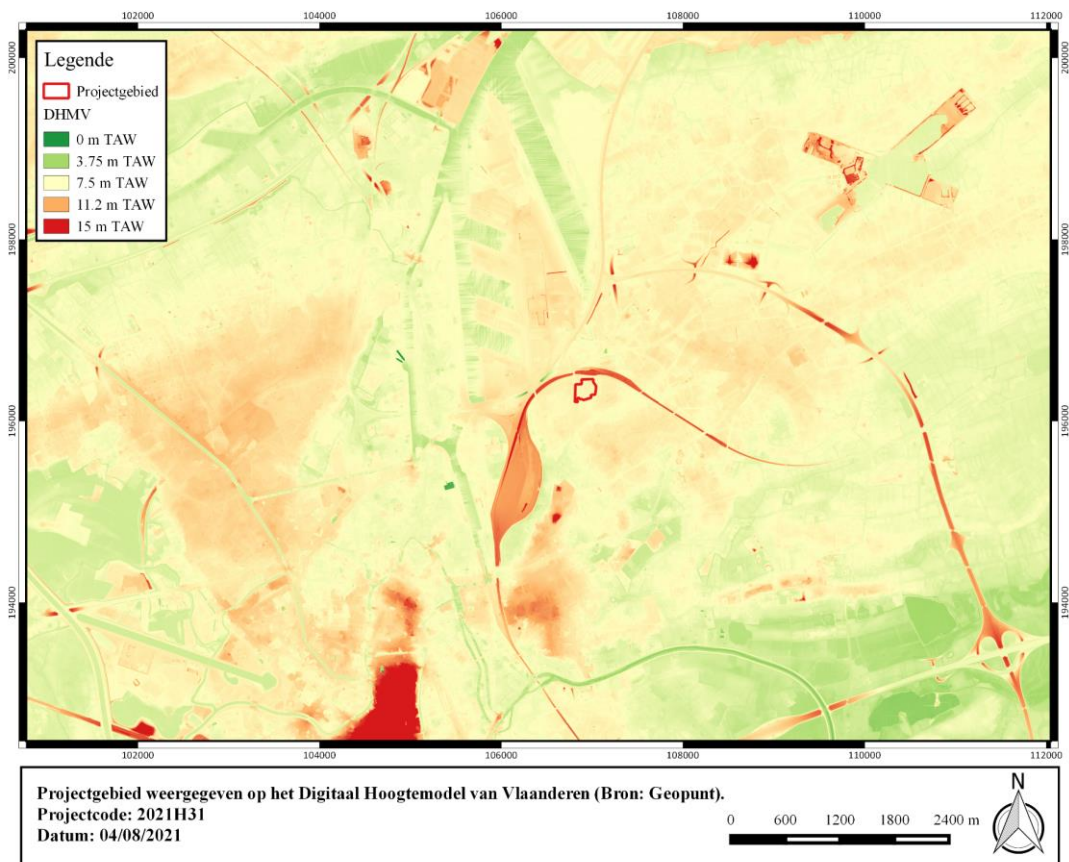
Hydrografisch gezien is het projectgebied gelegen in het bekken van de Gentse Kanalen (deelbekken: Gentse Binnenwateren).

¹ De Moor, G. 2000. Toelichting bij de Quartairgeologische kaart, kaartblad 22, p.6.

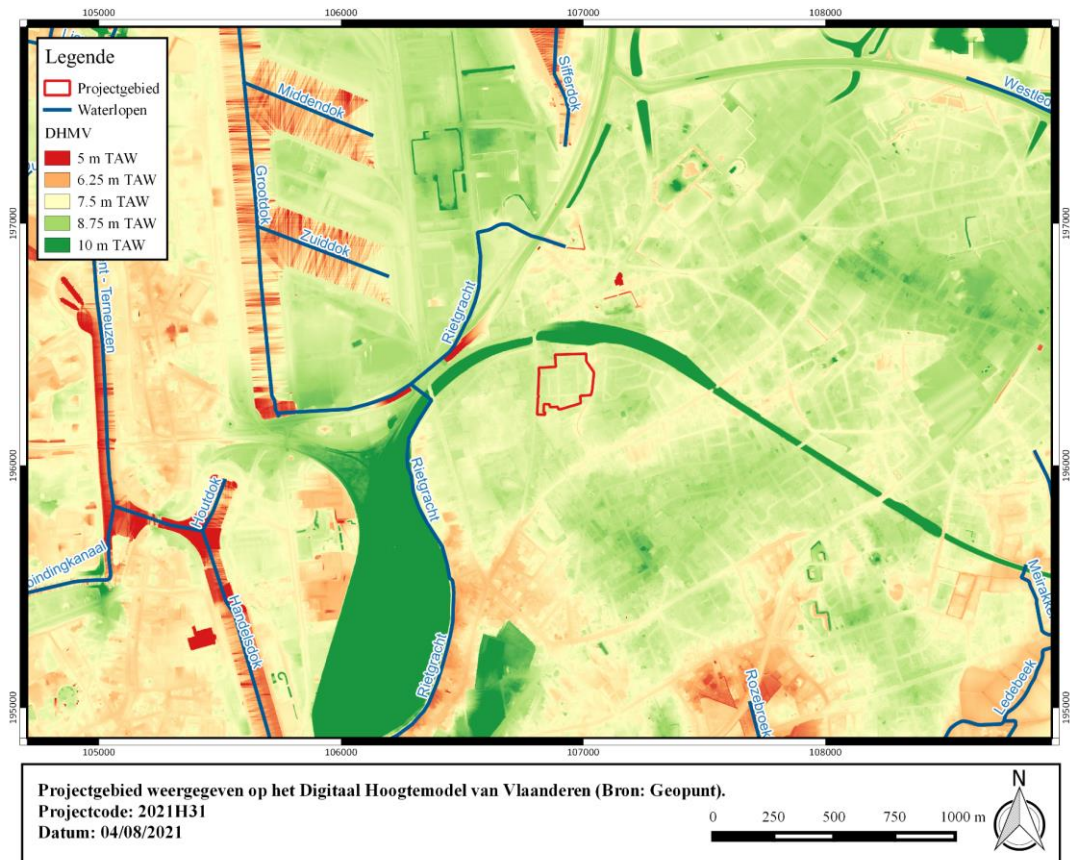

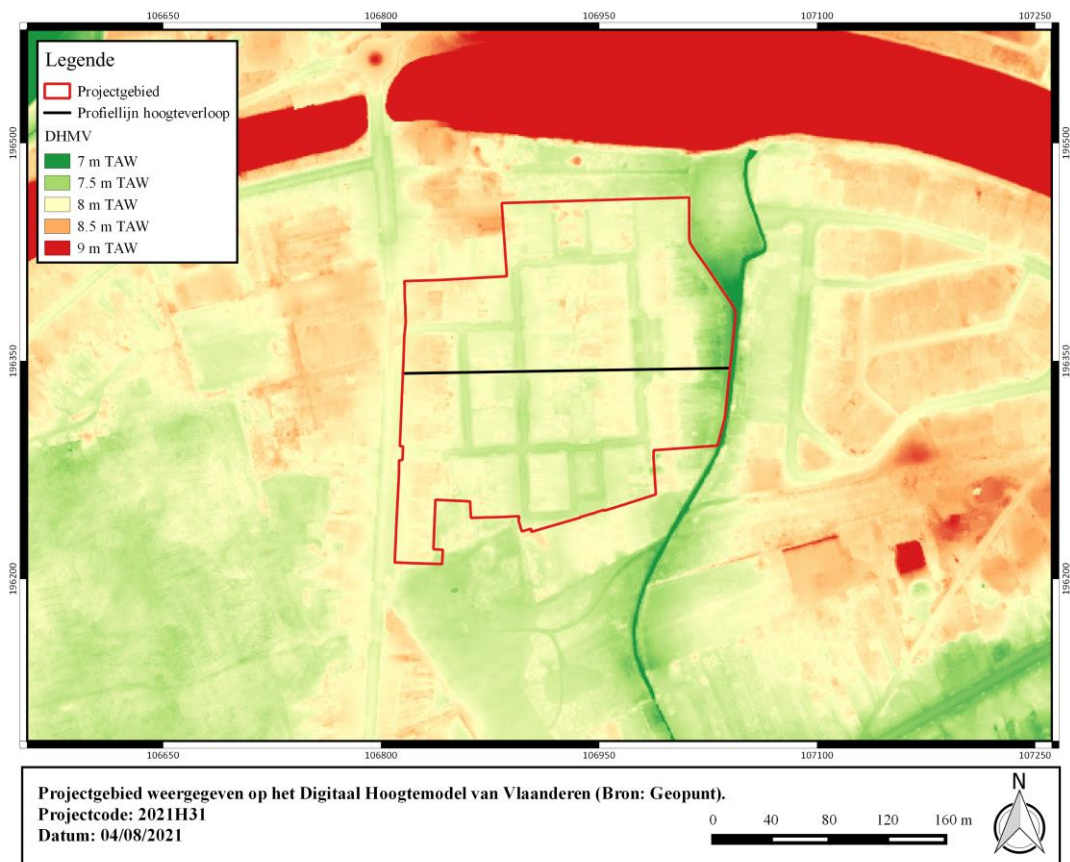
Figuur 5: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).

Figuur 6: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

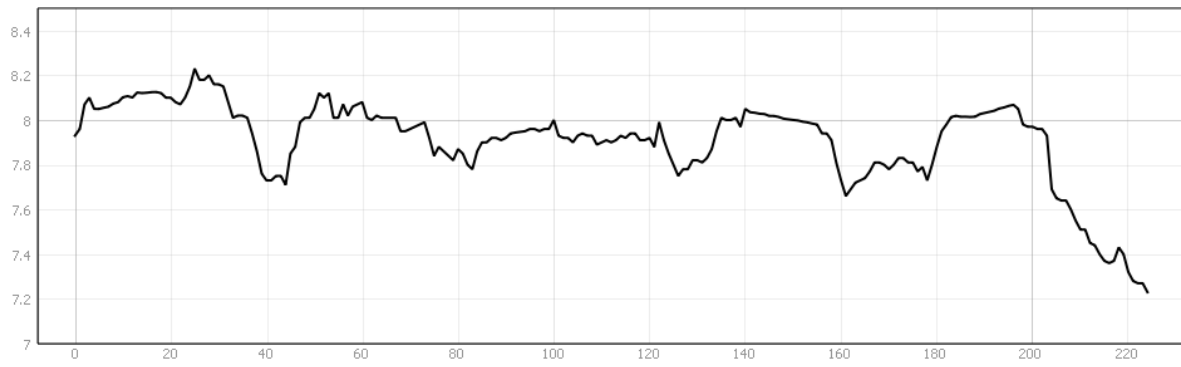

Figuur 7: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

Figuur 8: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

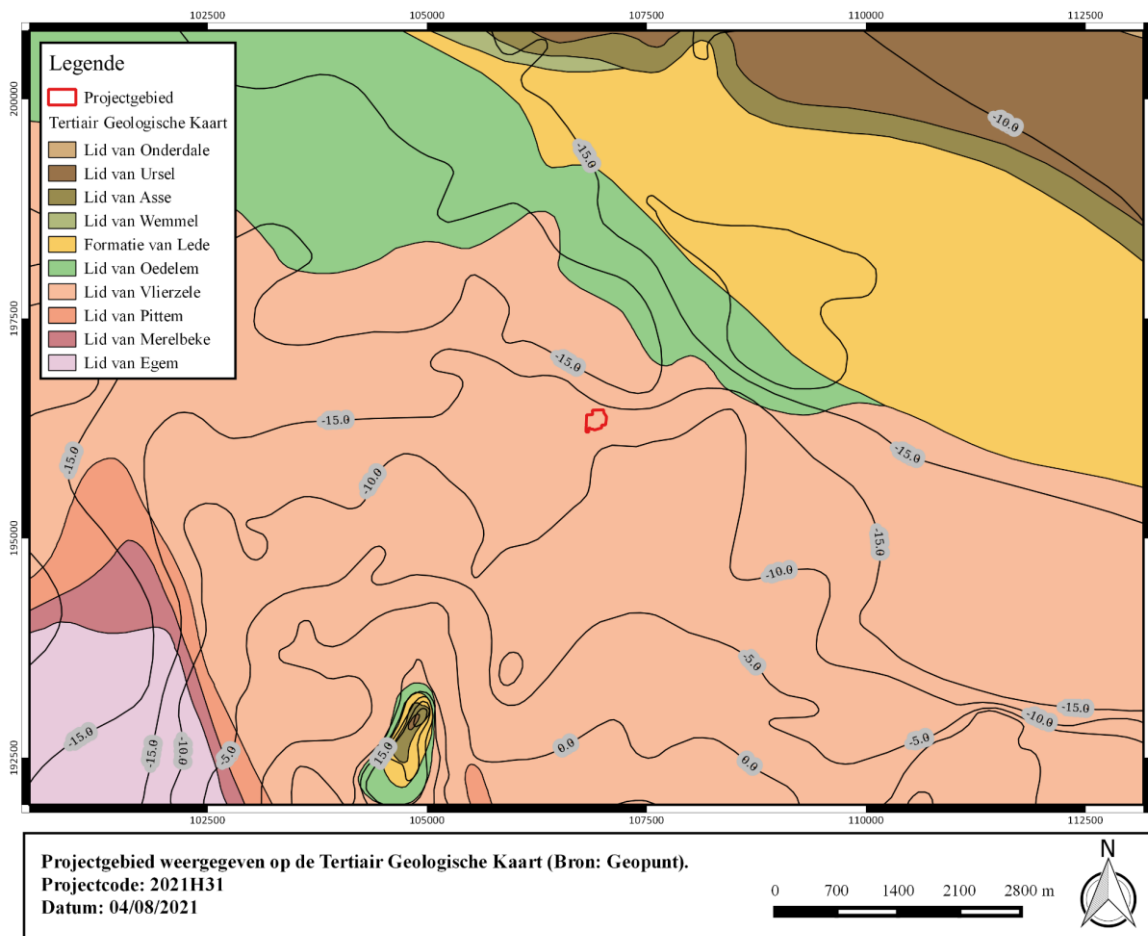

Figuur 9: Hoogteverloop, W-O.

1.4.2.2 Tertiaire lithostratigrafie

Het projectgebied bevindt zich in het **Lid van Vlierzele (Formatie van Gentbrugge)**. De Formatie van Gentbrugge bestaat uit een afwisseling van kleiige siltige en zandige mariene sedimenten met enkele macrofossielen. Het is onderverdeeld in drie leden; van oud naar jong: het Lid van Merelbeke, het Lid van Pittem en het Lid van Vlierzele.

Het Lid van Vlierzele is een groen tot grijsgroen fijn zand dat een duidelijke horizontale of kruisgewijze gelaagdheid vertoont aan de top. Soms is het ook homogeen met veel tubulaties door bioturbatie. Deze zanden werden afgezet in een epicontinentale zee. Naar onder toe gaat het meestal over in een homogeen kleiig zeer fijn zand met kleilenzen. Bovenaan kunnen ook gedifferentieerde kleilagen voorkomen met humeuze intercalaties. De afzetting bevat slechts weinig macrofossielen. Harde zandsteenbanken komen regelmatig voor en werden vroeger plaatselijk aangewend als bouwsteen.

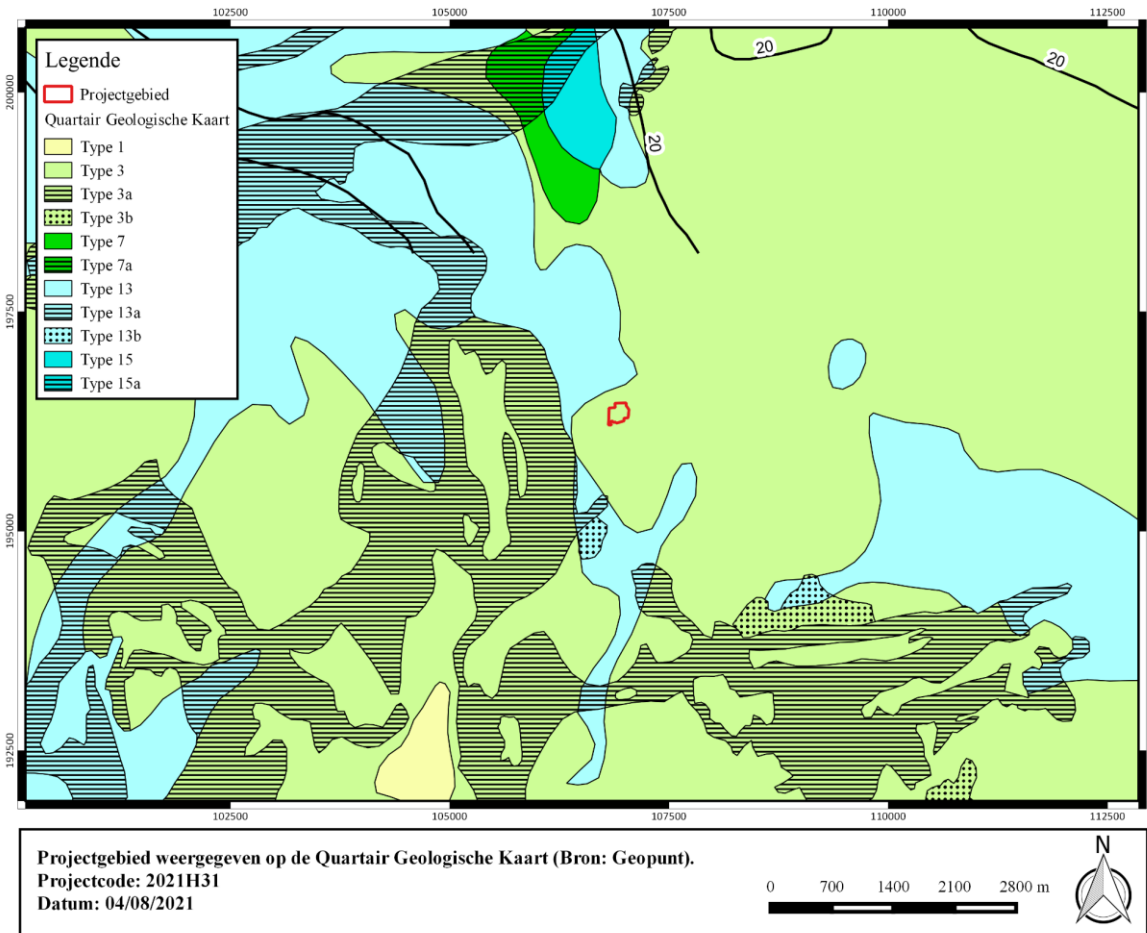

Figuur 10: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.4.2.3 Quartaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in het Quartair **Type 3**. Dit type bestaat uit een basis van fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan gevolgd door een eolische afzetting van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holoceen (zandleem tot leem). Deze afzetting kan eventuele hellingsafzettingen bevatten van het Quartair.

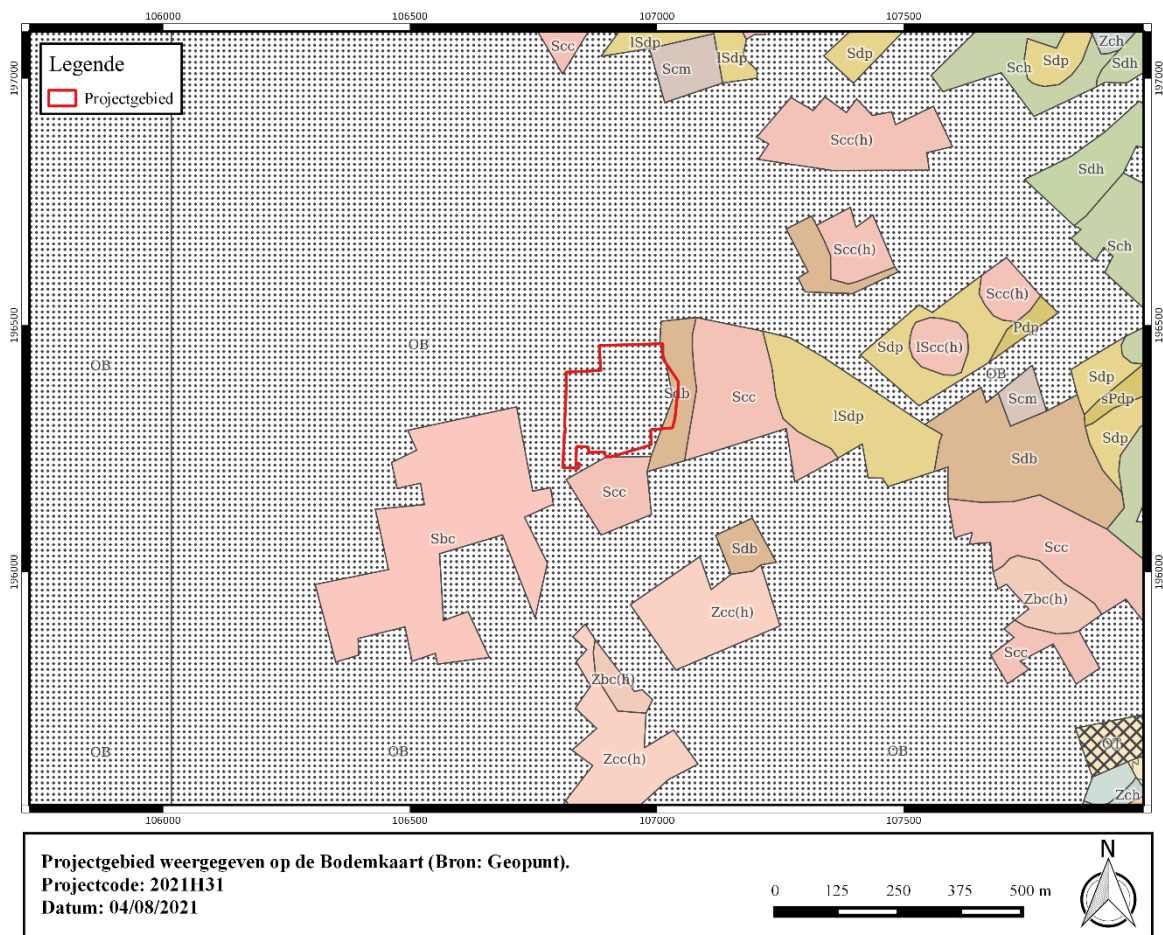
Figuur 11: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.4.2.4 Bodenvormingsprocessen

De bodemkaart geeft geen informatie weer voor het overgrote deel van het projectgebied. Ten oosten en ten zuiden worden respectievelijk de bodemtypes **Sdb** en **Sc** weergegeven.

Het bodemtype **Sdb** is een matig natte, matig gleyige, lemige zandbodem met structuur B horizont. De bouwvoor van deze gronden is ongeveer 30 cm dik, bruin of grijsbruin, de kleur B is meestal weinig uitgesproken, het lemig zanddek is wisselend in dikte, de substraten zijn variërend en veel voorkomend in de golvende landschappen. De roestverschijnselen beginnen tussen 40 en 60 cm.

Het bodemtype **Sc** is een matig droge lemige zandbodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont. De roestverschijnselen beginnen tussen 60 en 90 cm-mv.

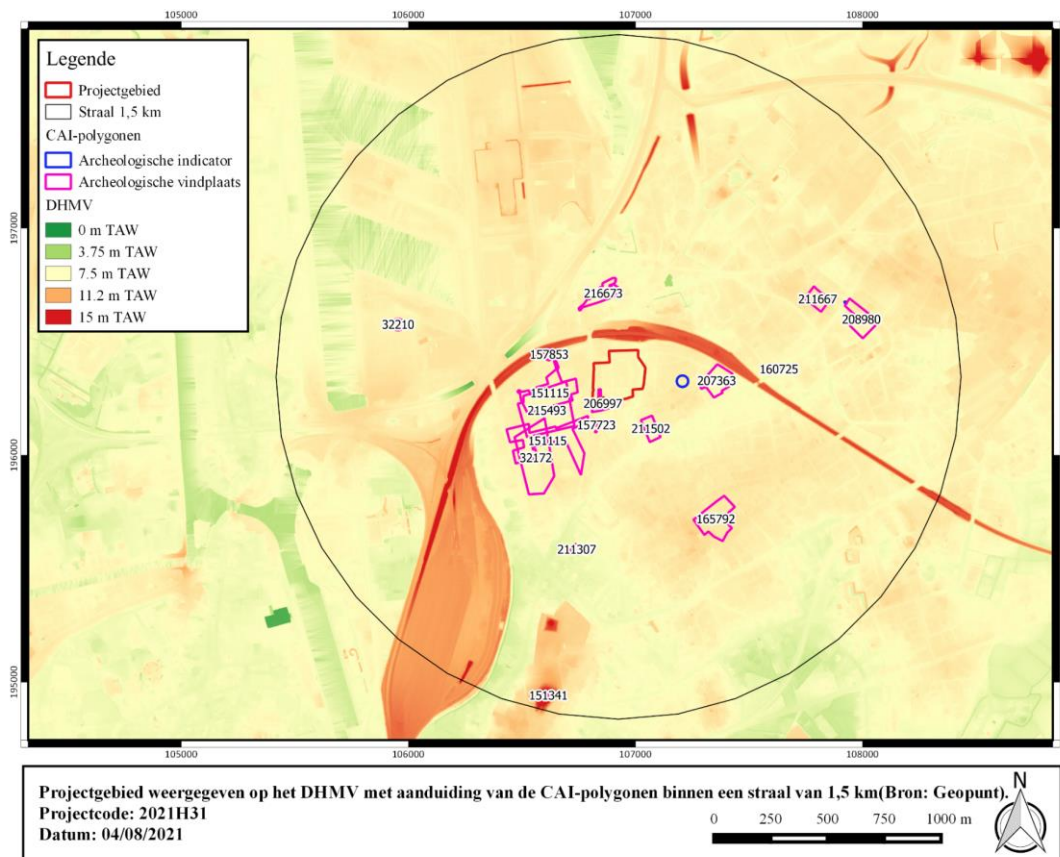
Figuur 12: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).

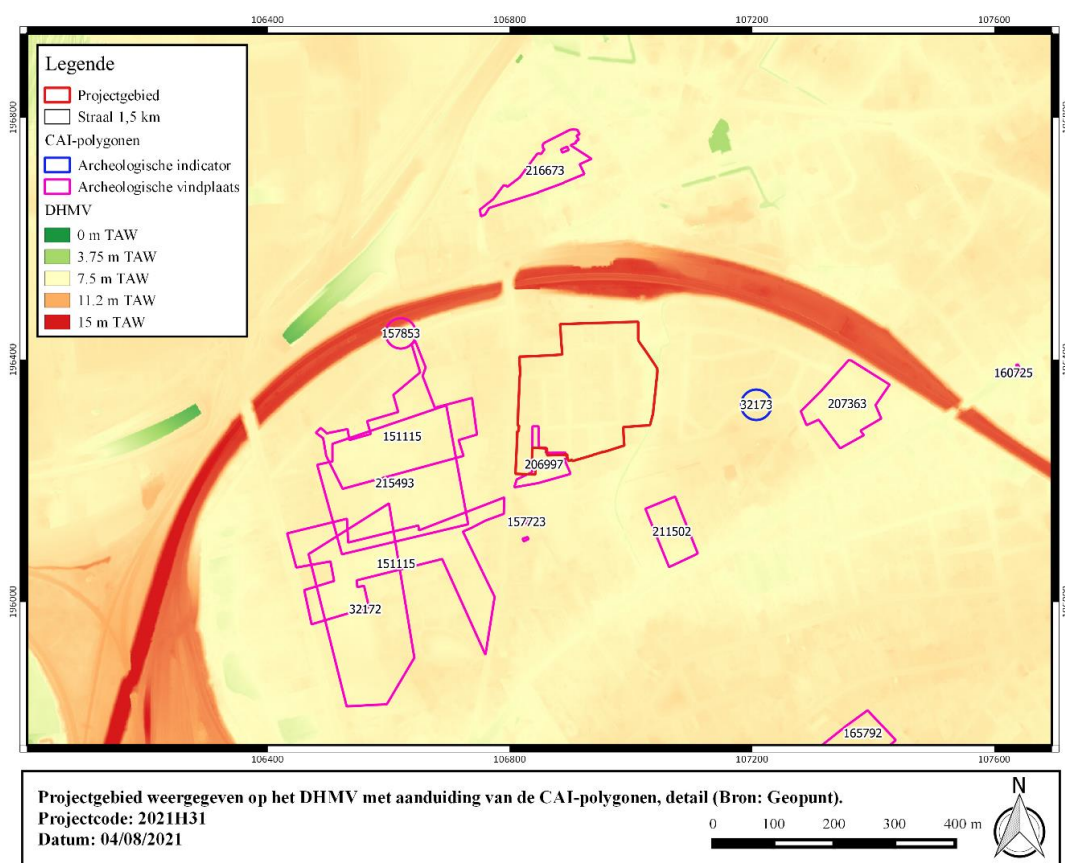
1.4.3 Historische en archeologische voorkennis

1.4.3.1 Overzicht van de gekende archeologische waarden

In de nabije omgeving zijn reeds verschillende archeologische onderzoekscampagnes uitgevoerd. Deze onderzoeken vonden voornamelijk plaats op het terrein dat wordt omsloten door de Sint-Bernadettestraat en de Hogeweg. Hierbij werden delen van een omvangrijke multiperiodesite vlakdekkend onderzocht. Bij de verschillende onderzoekscampagnes werden meerdere verspreide silexartefacten gerecupereerd. Er werden eveneens verschillende artefacten zoals bijlen en ceramisch materiaal gerecupereerd die gedateerd kunnen worden in het neolithicum. Binnen het areaal werden verschillende grafcircels in kaart gebracht waarvan de grootste eveneens gedateerd kunnen worden in het neolithicum. Een ander deel van de grafmonumenten die werden aangesneden kunnen in de bronstijd worden gedateerd. Daarnaast zijn binnen het terrein meerdere gebouwplattegronden en grafmonumenten uit de ijzertijd in kaart gebracht. Ook uit de Romeinse periode zijn meerdere gebouwplattegronden en structuren aangesneden en onderzocht. Tevens zijn meerdere crematiegraven herkend die verspreid liggen. Bij ouder onderzoek werden de resten van een grafveld uit de merovingische periode onderzocht waarbij een grote hoeveelheid metalen bijgiften werden ingezameld. Ook uit WOII werden verschillende loopgraafsegmenten in kaart gebracht. Bij onderzoek net ten zuiden van het huidige onderzoeksgebied werden sporen van bewoning uit de ijzertijd en Romeinse periode en graven uit de Romeinse periode onderzocht, hetgeen aantoont dat het nederzettingsareaal zich ook uitstrekt ten oosten van de Sint-Bernadettestraat. Op basis van het reeds uitgevoerde onderzoek kan gesteld worden dat de er in de directe omgeving van het onderzoeksgebied quasi continu mensen aanwezig zijn geweest sinds de steentijden.

Figuur 13: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI-polygonen binnen een straal van 2 km van het projectgebied (Bron: Geopunt).

Figuur 14: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI-polygonen binnen een straal van 2 km van het projectgebied (Bron: Geopunt).

I. Archeologische vindplaatsen

<p>32172</p>	<p>Opgraving (1983); NK: 250 m</p> <p>Late ijzertijd: twee grote circulaire structuren (grafheuvel) met crematies, vierkant gebouwplattegrond met zes evenwijdige palenrijen (vermoedelijk drieschepig), diepe (water)put die als drenkplaats voor het vee werd gebruikt.</p> <p>Romeinse tijd: meerdere Romeinse brandrestengraven, onder andere een trapeziumvormige grafkuil met twee potjes (waarvan één met een jachttafereel).</p> <p>Bron: Vanmoerkerke J., 1985. Vierkante grafstructuur uit de ijzertijd aan de Hogeweg. In: Stadsarcheologie Gent 9, 2, 42-51</p>
<p>32210</p>	<p>Mechanische prospectie (1982), Opgraving, Toevalsvondst; NK: 250 meter</p> <p>Steentijd: een reeks kleine "tardenoisien"-silexen, o.m. krabbers, pijlpunten, kleine lemmers – overblijfselen in mammoet.</p> <p>Midden-paleolithicum: 2 artefacten, zeer karakteristiek voor het middenpaleolithicum: levalloisafslag en vuistbijl</p> <p>Mesolithicum: grote hoeveelheid microlieten</p> <p>Neolithicum: een bijl in hertshoorn</p>

	<p>Bronstijd: vlakgraf</p> <p>Romeinse tijd: een scherf met chamotteverschraling</p> <p>Merovingische periode: Merovingisch grafveld: met o.a. aardewerk, wapens (zwaard, scramasaxen, lansen), umbo's, gespen, riembeslagen, fibulae, kralen, spinschijfje, vuurslagen, mesje, ijzeren ring, ijzeren staafje, twee armbanden, een hanger, enkele ringen, kralen (biconisch) en knoppen, alsook twee spiralen, één enkel en één dubbel, die zeer waarschijnlijk als fragmenten van een gordel te identificeren zijn (aan de dubbele spiraal hangt trouwens nog één schakel van deze ceinture articulée).</p> <p>Onbepaald: grote schotel, talrijke fragmenten van dakpannen, fragmenten van maalsteen</p> <p>Bron: Van Doorselaer A. 1977, La vallée de l'Escaut à l'époque mérovingienne - Quelques réflexions critiques, in: Helinium 17/3, pp. 209-230 - Sergant J. & Perdaen Y. 2001, Jachtgronden en visvelden. De Vlaamse Scheldevallei tijdens het mesolithicum, in: Bourgeois e.a. (eds.) Een duik in het verleden. Schelde, Maas en Rijn in pre- en protohistorie, pp. 37-50 - Crombé P. & Van Der Haeghen G. 1994, Inventaris van de Midden-Paleolithische vindplaatsen in Noordwestelijk België, in: Het Midden-Paleolithicum in Noordwestelijk België. Archeologische Inventaris Vlaanderen, Buitengewone Reeks 3, 103-130</p>
151115	<p>Mechanische prospectie (2010); NK: 15 meter</p> <p>Metaaltijden: kleine wandscherven – paalkuilen- greppelfragmenten</p> <p>Late bronstijd: paalgat - cirkelvormige kuil waarin een groot fragment werd gevonden van een besmeten pot - crematieresten die mogelijk restant zijn van beenderpakgraf.</p> <p>Onder de gerecupereerde botfragmenten bevond zich al zeker 1 schedelfragment - greppel die mogelijk in samenhang met crematieresten deel uitmaakt van circulair grafmonumentje - grafmonumentje: mogelijk klein (afgerond) vierkant of circulair monumentje - grachtfragmenten van circulair grafmonument met vermoedelijke diameter van 27m. Al het gerecupereerde materiaal kan in protohistorie gplaatst worden. Op bepaalde plaats ging gracht nog 40cm diep. Deze grafcirkel maakt hoogstwaarschijnlijk deel uit van het bronstijdgrafveld waarvan ook reeds twee gekende en deels onderzochte grafheuvels deel van uitmaken (zie CAI 32172). Binnen de gracht werden een 5-tal paalkuilen aangetroffen waarin heel wat protohistorische, besmeten wandscherven gevonden werden. Relatie met grafcirkel onduidelijk. Vermoedelijk gaat het om een (ijzertijd)herbruik van de plaats.</p> <p>Vroege ijzertijd: grachtfragment waarin een bijna volledig profiel van een geknikte schaal werd gevonden</p> <p>Romeinse tijd: gracht met Romeinse scherven – vlakgraf – kookpot</p> <p>Merovingische periode: crematieresten, Merovingisch randfragment</p> <p>Bron: Laloo P. & Blanchaert H. 2010, Gent - Hogeweg Archeologisch proefsleuvenonderzoek 19/05 - 08/06/2010, Gate - rapport 4.</p>
151341	<p>Opraving (2008); NK: 15 m</p>

	<p>18de eeuw: restanten van twee bakstenen trapconstructies, funderingen van de kapel.</p> <p>Bron: Berkers M., e.a. 2009. Archeologisch onderzoek in Gent in 2008 (O.-vl.), in: <i>Archaeologia Mediaevalis</i>, jg. 32, 84-87.</p>
157723	<p>Mechanische prospectie (1995); NK: 15 m</p> <p>Midden-Romeinse tijd: dubbel lineair spoor met daarin aardewerkfragmenten.</p> <p>Bron: Laleman M.C., e.a., 1995 Vondstmeldingen. Sint-Bernadettestraat 158-174, in: <i>Stadsarcheologie. Bodem en monument in Gent</i> jg. 19 afl. 3, 44-45.</p>
157853	<p>Mechanische propsectie (1982); NK: 150 meter</p> <p>Prehistorie: aardewerk</p> <p>Romeinse tijd: aardewerk</p> <p>Late middeleeuwen: aardewerk</p> <p>Bron: Raveschot P. & Van de Walle R. 1982, Vondstmeldingen. John Kennedylaan - Vliegtuiglaan, in: <i>Stadsarcheologie</i> 6/2, p. 45</p>
160725	<p>Controle van werken (2011); NK: 15 meter</p> <p>Nieuwe tijd: oud wegtracé herkenbaar door karresporen</p>
160727	<p>Controle van werken (2010)</p> <p>Nieuwe tijd: parallelle lineaire sporen; wellicht karresporen van een wegtracé</p> <p>Bron: Stoops G. 2011, Sint-Amandsberg en Oostakker: wegwaarnemingen, in: <i>Archeologisch onderzoek in Gent 2002-2011. Stadsarcheologie. Bodem en monument in Gent reeks 2</i>, nr. 5, 180-187</p>
165792	<p>Mechanische prospectie (2013), NK: 5 m</p> <p>Vroeg-Romeinse tijd: kuil met handgevormd aardewerk.</p> <p>Bron: Smet J., Van Goidsenhoven W., 2013. <i>Archeologisch Vooronderzoek Lijnmolenstraat (Gent), Ruben Willaert Rapport 55, Sijsele.</i></p>
206997	<p>Opgraving (2014); NK: 15 m</p> <p>Ijzertijd: waterput.</p> <p>Vroege ijzertijd: spieker, palenrij.</p> <p>Romeinse tijd: paalkuilen, kuilen.</p> <p>Midden-Romeinse tijd: brandrestengraf, greppels geassocieerd met aardewerk, houtskoolrijke sporen.</p>

	<p>Nieuwste tijd: puinrijke kuilen, paalsporen.</p> <p>Bron: Bruggeman J., Reyns N., 2015. Archeologische opgraving Gent- Sint-Bernadettestraat, rapporten All-Archeo 248, Temse.</p>
207363	<p>Mechanische prospectie (2014); NK: 15 m</p> <p>Volle middeleeuwen: waterput of kuil. De datering berust op een fragment Rijnlands roodbeschilderd aardewerk.</p> <p>Nieuwe tijd: greppels gerelateerd met landindeling.</p> <p>Nieuwste tijd: kuilen met fragmenten industrieel wit aardewerk, paalsporen. Bron: Reyns N., Dierckx L., 2014: Archeologisch vooronderzoek Sint-Amandsberg (Gent)-Ombeekhof - Ombeekstraat, Rapporten All-Archeo 208, Bornem.</p>
208980	<p>Mechanische prospectie (2014); NK: 15 meter</p> <p>Nieuwe tijd: greppels, die ook op historische kaarten staan afgebeeld.</p> <p>Nieuwste tijd: greppels, kuilen en paalkuilen</p> <p>Bron: Reyns N., Cléda B., Claessens L. 2015: Archeologisch vooronderzoek Oostakker (Gent) - Krijttestraat, Rapporten All-Archeo bvba 249, Temse.</p>
211307	<p>Mechanische prospectie (2015); NK: 15 m</p> <p>Nieuwste tijd: enkele greppels en kuilen.</p> <p>Bron: Hoorne J., De Kreyger F., De Brant R., 2015. Sint-Amandsberg - Staf Bruggenstraat. Archeologisch vooronderzoek - oktober 2015, DL&H-Rapport 25, Adegem.</p>
211502	<p>Mechanische prospectie (2014); NK: 15 m</p> <p>Ijzertijd: enkele scherven handgevormd aardewerk.</p> <p>Nieuwe tijd: sporen van landbewerking, systeem van drainage- of perceelsgreppels.</p> <p>Onbepaald; enkele geïsoleerde paalkuilen.</p> <p>Bron: Demoen D., De Cleer S., 2014. Archeologische prospectie met ingreep in de bodem, Gent, Sint-Amandsberg, Waterstraat, BAAC Vlaanderen rapport 93, Gent.</p>
211667	<p>Mechanische prospectie (2015); NK: 15 meter</p> <p>Onbepaald: gracht en kuil</p> <p>Bron: Vander Ginst V., Smeets M. 2015: Het archeologisch vooronderzoek aan De Ratte te Oostakker, Archeo-rapport 316, Kessel-Lo.</p>
215493	<p>Opgraving (2011); NK: 15 m</p>

	<p>Neolithicum: lithisch materiaal.</p> <p>Laat-neolithicum: kringgreppel.</p> <p>Midden-bronstijd: 12 grafmonumenten.</p> <p>Vroege ijzertijd: grafstructuur met grote grafkuil centraal in een ‘dodenhuisje’ (lijkt op zespalige spieker) met een beperkte hoeveelheid menselijk bot en twee volledige potten; het geheel was afgedekt met verbrand graan. Tevens huizen en bijgebouwen.</p> <p>Late ijzertijd: vierkante enclosure, rituele greppels, klein grafveldje, 4 grafstructuren (één graf had resten van drie individuen), erf met waterput.</p> <p>Vroeg-Romeinse tijd: drie brandrestengraven, verschillende erven met gebouwplattegronden, wegtracé met karrensporen en afgebakende greppels.</p> <p>Vroege middeleeuwen: drie gelijkarmige fibulae.</p> <p>Nieuwe tijd: oude akkerlaag met materiaal uit de late middeleeuwen en nieuwe tijden.</p> <p>20ste eeuw: loopgravencomplex en mogelijk schuilkelder uit WOII.</p> <p>Bron: Dyselinck T., 2013. Gent Hogeweg. Vlakdekkende opgraving, BAAC-rapport A11.0045, 's Hertogenbosch.</p>
216673	<p>Mechanische propsectie (2017); NK: 15 meter</p> <p>Middeleeuwen: 6 grachten die obv vondstenmateriaal en gelijkaardige vulling te dateren zijn in de volle en/of late middeleeuwen, Grachtverloop meestal NW-ZO. Gzeconcentreerd in westelijke helft van het onderzoeksterrein.</p> <p>Nieuwe tijd: Relatief brede gracht, te dateren in de Nieuwe Tijd obv vondstenmateriaal (4m breed). Lengte van 46m in sleuven 5, 7 en 8. Ongeveer 1m diem, onderste vulling met onduidelijke gelaagdheid, licht organisch - Vondsten verzameld op 8 locaties o.a. grijs aardewerk waarvan 2 elementen te interpreteren zijn als kogelpot of grape; fragmenten bouwmetaal, 1 fragment vlak wit glas, een loden kogeltje en een wandfragment in groen geglaazuurd aardewerk</p> <p>Nieuwste tijd: 17 recente kuilen en verstoringen</p> <p>Onbepaald: 3 natuurlijke sporen, 4 ongedefinieerde kuilen en een mogelijke paalkuil.</p> <p>Bron: https://id.erfgoed.net/archeologie/archeologienotas/3491</p>

II. Archeologische indicatoren

Onbepaald

32173	Onbepaald Romeinse tijd: bewoningssporen: 7-tal kuilen met in 1 kuil een scherfje dat vermoedelijk Romeins is, in een oude ploeglaag werden tegulae gevonden
-------	---

1.4.3.2 Historische context en bekende archeologische vindplaatsen

Het ontstaan van de stad Gent is een complex historisch gegeven, waarover tot op heden geen unanimitieit is. Nieuwe archeologische vondsten – zoals bv. aan de Sint-Baafs-Kathedraal – werpen steeds een nieuw licht op de zaak, waardoor de gangbare theorieën constant moeten worden bijgestuurd of gedeeltelijk aangepast. Lang heeft men gedacht dat Gent in de 7^e eeuw tot ontwikkeling was gekomen, toen door de Heilige Amandus de twee abdijen werden gesticht die Gent zo typeren: Sint-Baafs en Sint-Pieters. Via archeologisch onderzoek echter werd het bestaan van een belangrijke Gallo-Romeinse vicus aangetoond die minstens 3 eeuwen (ca. 50 – 350) ononderbroken bewoond werd. Deze vicus wordt op heden als volgt afgebakend: Het Roosbroek en het Beelbroek ten noorden, een moerassige bocht van de Schelde ten oosten, de Schelde ten zuiden en de Hiernisse ten zuidwesten. Van belang is dat deze vicus zich verder uistrecte in westelijke richting, langs de huidige Dendermondse steenweg op een hogere zandrug die doorliep tot de samenvloeiing van de Leie en de Schelde. Het is op deze plaats waar enkele eeuwen later de Sint-Baafsabdij zou verrijzen. De naam van de vicus was ‘Ganda’, een Keltisch toponiem dat samenvloeiing betekent. Mogelijk werd binnen de vicus een castellum opgericht.

In de 7^e eeuw stichtte Amandus op deze strategisch gunstige plaats aan de samenvloeiing van beide rivieren de Sint-Baafsabdij. Kort na 650 volgde dan de stichting van een tweede klooster, *Blandinium*, op de top van de Blandinusberg, precies ten westen van het projectgebied. Mogelijk was er in de 7^e eeuw reeds een agrarische nederzetting gevestigd op de hoger gelegen Zandberg, aan de linkerzijde van de Schelde. In het tweede kwart van de 9^e eeuw was deze nederzetting, die de naam Gandavum droeg, uitgegroeid tot een portus met handelskarakter. Bij het recent archeologisch onderzoek zijn aan de Sint-Baafskathedraal Romeinse sporen aan het licht gekomen, wat er op wijst dat de Romeinse bewoning zich vermoedelijk verder uistrecte dan oorspronkelijk verwacht. Mogelijk is ook deze nederzetting aan de Hoog gegroeid vanuit een Romeinse of zelfs pre-Romeinse voorganger.

De Noormanneninvallen betekende een breuk in de verdere ontwikkeling van de bewoonde kernen. Allicht werden de twee kloosters én de portus volledig vernield door de invasies van 879-883. Wanneer de Noormannen verweerd waren, werd op het eind van de 9e eeuw of begin 10e eeuw een grafelijk castrum opgericht op de plaats waar zich op heden het Gravensteen bevindt. Deze versterking was gelegen in het zuidwestelijk deel van een langwerpige eiland van 5ha52a groot, omgeven door de Leie in het zuiden, de Lieve ten westen, de Leertouwersgracht ten noordwesten en de Schipsgracht ten noordoosten. Het eiland had een tweeledige structuur. Het eerste gedeelte bevatte een aantal castrale gebouwen, het tweede gedeelte bevatte een oude bevolkingsnederzetting, een typische burgus. Via geschreven bronnen uit de 10^e eeuw weet men dat hier leerbewerkers gevestigd waren. Deze burgus, die nu als Oudburg gekarakteriseerd werd, kende een vrij snelle ontwikkeling. Het castrum zal – zeker na de beangstigende periode van de Noormanneninvallen – als baken van veiligheid aanzien geweest zijn. Deze portus begon zich verder uit te spreiden rond de huidige Groentenmarkt en langs beide oevers van de Leie aan de Gras- en Koornlei. Gelijktijdig kwam ook de oudere portus op de Zandberg opnieuw tot leven. In 941 werd ten behoeve van deze portusbewoners een bidplaats opgericht, de Sint-Janskerk, op de plaats van de latere Sint-Baafskathedraal.

Beide bevolkingskernen groeiden in de loop van de 10^e eeuw naar elkaar toe langs een rechte verbindingssas, de Hoogpoort. Nog in de 10^e eeuw werd de heropbouw van beide abdijen met de steun van de graven van Vlaanderen aangevat. Rond deze abdijen zullen zich nadien dorpen vormen, die oorspronkelijk geen deel uitmaakten van de stedelijke portus. Deze laatste breidden zich snel uit in verschillende richtingen. Dit wordt onder meer aangetoond door de nieuwe markten en kerken die in de 11^e eeuw opgericht werden. De Vrijdagsmarkt en de Sint-

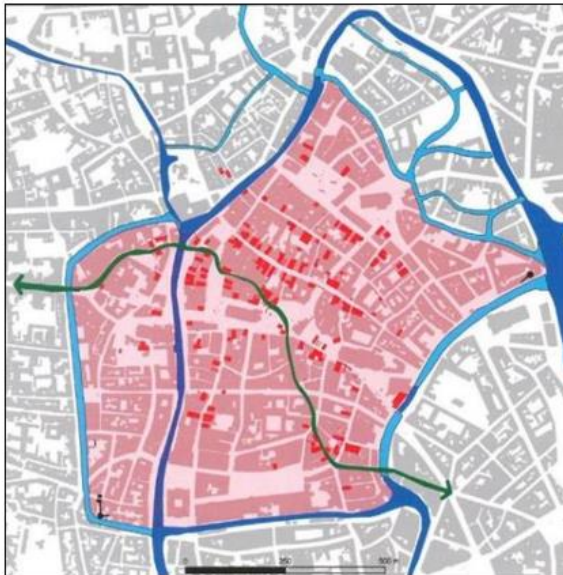

Jacobskerk ten noordoosten van het castrum, de Koornaard en de Sint-Niklaaskerk op de rechteroever van de Leie, de Sint-Michielskerk op de linkeroever van deze rivier.

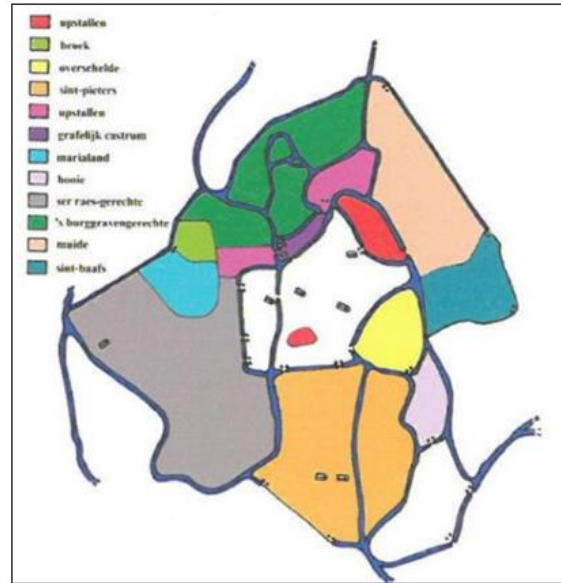
De Gentse portus bevatte enkele belangrijke verkeerswegen, waarvan het oude tracé nu nog bestaat. De oude landschappelijke benamingen zijn vaak nog bewaard, waaruit blijkt dat de oudste bewoners zich vooral op veeteelt en landbouw toelieden. Een van de eerste verkeerswegen begon aan de Koornmarkt en liep langs de Veldstraat, Nederkouter, Kortrijksepoortstraat en Kortrijksesteenweg, waar hij zich splitste in een Kortrijkse en een Oudenaardse weg. Een tweede belangrijke weg had zijn beginpunt aan de Botermarkt en liep langs de Mageleinstraat, Kalandenstraat en Kalandenberg naar de Koestraat, waar hij een buiging maakte naar de Brabantstraat en Brabantdam om vervolgens door te lopen naar de Lange Violettenstraat en de Brusselsepoortstraat. Op verscheidene plaatsen in Gent waren oorspronkelijk ook ruimte kouters (akkercomplexen) en aarden (schapenweiden, later aanlegplaatsen) gelegen. Door de sterke demografische groei verloren deze gronden meestal vrij vroeg hun oorspronkelijke functie. De benamingen van straten die in de loop van de 12^e en 13^e eeuw ontstonden, weerspiegelen het belang van de verschillende nieuwe nijverheden die toen tot bloei kwamen. Voorbeelden zijn de Voldersstraat, de Corduaniersstraat en de Leertrouwersgracht.

De Gentse portusbewoners waren op rechterlijk gebied nog onderworpen aan de kasselrijrechtbank van de Oudburg en streefden meer en meer naar onafhankelijkheid. Mogelijk op het einde van de elfde of het begin van de twaalfde eeuw beschikten de Gentenaars over een eigen schepenbank bestaande uit dertien schepenen. De stad ontwikkelde zich snel door een toenemende economische activiteit. Rond 1100 werd de stad omgeven door een eerste watergordel, die haar scheidde van de Sint-Baafs en Sint-Pietersdorpen en het omliggende platteland. Deze gordel bestond deels uit natuurlijke waterlopen, deels uit gegraven grachten. Op deze manier werd het Gentse gebied in de vorm van een kuip van 80 ha groot, omgeven door de Reep (Schelde) ten oosten, door de Ottogracht ten noordoosten, de Leie ten noordwesten, de gegraven Houtlei ten westen en de gegraven Ketelgracht ten zuiden. De 'kuip' werd op bepaalde plaatsen versterkt door wallen, gemetselde muren, torens en sluizen. De economische bloei van Gent – vooral gebaseerd op de graanhandel en de lakennijverheid – ging gepaard met een toename van de bevolking. Het centrale deel van de stad was sterk bebouwd. Vanaf de 12^e eeuw verrezen de eerste stenen patriciërswohnungen en stapelhuizen. Ook de meeste kerken werden in de 12^e eeuw in steen herbouwd. In de loop van de 13^e eeuw groeide de agglomeratie buiten haar eerste omheining. In diezelfde eeuw wist met een aantal omliggende gronden, meestal door aankoop te bemachtigen. Zo werden achtereenvolgens de zogenaamd waterwijk (ten noorden van de Ottogracht), het Terra Montium (ten zuidwesten van de Sint-Michielswijk), Overschelde, de "upstallen" (tussen Nieuwe en Oude Leie) de Oudburg, het "Ser Raas Gerechte" (tussen Coupure en Leie), het 's Borchgraven Gerechte (Briel, Burgstraat) en de Muide en Marialand geannexeerd. Zo groeide Gent uit tot een enorme stad met een oppervlakte van 644 hectare, waarvan echter grote gebieden nog onbewoond bleven.

Tweede stadsomwalling Gent 1100
(CAPITEYN, CHARLES & LALEMAN 2007, 16)

Overzicht van de gebiedsuitbreiding van de stad Gent in de 13de en het begin van de 14de eeuw, waardoor een nieuwe, derde stadsomwalling nodig was. (CAPITEYN, CHARLES & LALEMAN 2007, 22)¹

Sinds de tweede helft van de 13^e eeuw wilde Gent de nieuw gewonnen terreinen van het omliggende land afsluiten. In 1254 werd een overeenkomst gesloten door de abt van Sint-Pieters en de schepenen om de versterkingen op het grondgebied van het Sint-Pietersdorp op te richten. De vestingen zelf vormden in feite geen aaneengesloten omheining. Men rekende immers op de moerassige gronden rond de stad die via sluizen bij eventuele aanvallen onder water konden gezet worden.

Toen aan de hegemonie van het patricisch bewind een einde kwam, werden ook de ambachtslieden bij het bestuur van de stad betrokken. De nieuwe schepenen beschikten elk over een eigen schepenhuis. In de eerste helft van de 14^e eeuw werd ook het Belfort, symbool van stedelijke macht opgericht. De groei werd echter deels ontredderd door tal van oorlogen en beroeringen op sociaal vlak. Door concurrentie van Brabant en Engeland verloor Gent zijn unieke handelspositie op het gebied van de lakennijverheid. Onder leiding van de Artevelde voerde Gent strijd voor de onafhankelijkheid van de graaf van Vlaanderen, die door de Fransen gesteund werd. Dit verzet werd o.a. bij de slag van Westrozebeke in de kiem gesmoord.

Onder Bourgondisch bewind kwam het particularistische Gent herhaaldelijk in botsing met het centrale bestuur. Ondanks de tegenslagen en vernederingen bleef Gent een belangrijke rol spelen op gebied van handel, nijverheid en kunst. De graanhandel en de linnennijverheid bloeiden, terwijl ook tal van nieuwe gebouwen opgericht werden. In deze periode verrees ook het groots opgezette laatgotische Schepenhuis. Gent heeft het uiteindelijk moeten afleggen tegen de in Gent geboren Karel V, die door de Karolijnse Concessie in 1540 de economische, sociale en politieke structuur van de stad grondig wijzigde. De privileges van de ambachten werden opgeheven. In het oosten van de stad op de plaats waar de Sint-Baafsabdij lag werd het Spankaardkasteel opgericht. De bouw hiervan betekende het einde voor het grootste deel van de abdij en het dorp daarrond. De tweede helft van de 16^e eeuw werd gekenmerkt door Godsdienstoorlogen. De stad kende een Calvinistisch bewind van 1577 tot 1584 met als belangrijkste figuren Hembyze en Ryhove. In deze periode (1572-1577) werd een nieuwe gebastioneerde omheining rond Gent aangelegd. Men volgde hierbij grotendeels de lijn van de tweede omheining maar in het oosten kwam men dichterbij de stad en nam men de bewaard

gebleven delen van het Spanjaardskasteel op in de versterking. Deze omheining had de karakteristieke driehoekige vorm, die het Gentse grondgebied zou blijven typeren. tot het einde van de achttiende eeuw. Het bevolkingscijfer was tegen het einde van de 16^e eeuw sterk gedaald tot 30.000 inwoners, te verklaren door het grote aantal uitwijkelingen om religieuze en economische redenen.

In de 17^e eeuw kende Gent een langzame heropleving die duidelijk weerspiegeld wordt in het stijgende bevolkingscijfer dat in 1690 terug tot 52.000 opklimt. In deze periodes vestigden veel kloosters zich in de stad, kerken en openbare gebouwen werden hersteld. Daardoor ontwikkelde zich een intensieve bouwbedrijvigheid die aangewakkerd werd door het beleid van de aartshertogen Albrecht en Isabella. Het begin van de 18^e eeuw betekende eerst een achteruitgang door de nasleep van de oorlogen tegen Lodewijk XIV, maar hierop volgde weldra een tijdperk van betrekkelijke groei onder het Oostenrijkse Bewind (1714-1792). Onder het centraliserende beleid van Maria-Theresia werd de handel gestimuleerd en kwam een nieuwe handelaarsklasse tot ontwikkeling. Op het einde van de 18^e eeuw werden door verschillende verordeningen van Jozef II een aantal kerkelijke instellingen afgeschaft en werd ook een aanvang gemaakt met de ontmanteling van de stadsomheining.

In 1789 brak de Franse Revolutie uit en vanaf 1794 kwamen de volledige Zuidelijke Nederlanden onder Frans gezag. Deze verandering van gezag betekende tevens een verandering van maatschappelijke inrichting. De eerste periode van de overheersing was brutaal en gericht tegen de adel en de clerus. Kerken en kloosters werden als nationaal goed verkocht of gesloopt, op de vrijgekomen gronden verrezen nieuwe, burgerlijke gebouwen. De katoennijverheid met Lieven Bauwens als boegbeeld, kende een snelle ontwikkeling. Door de economische ontwikkeling was er tevens een laterale uitbreiding van het bebouwd stadsareaal.

Het Hollandse bewind onder koning Willem I was vrij gunstig voor Gent. Door de stichting van de Rijksuniversiteit in 1816 werd Gent een element rijker. Het instituut drukt tot op heden zeer sterk haar stempel op de stad. Na een aantal moeilijkheden bij de stichting van België gaat de onstuitbare groei van Gent verder. Door de explosieve groei van de katoen- en vlasnijverheid (Gent wordt één van de leidende textielcentra van Europa) kent de bevolking een snelle aanwas waardoor het inwonersaantal verdubbeld op 60 jaar tijd. Arbeiderswijken (beluiken) en fabrieken werden op de nog onbebouwde ruimten opgericht terwijl de stad zich verder ging uitbreiden tot de randgemeenten.²

² Inventaris Onroerend Erfgoed 2020

1.4.3.3 Archeologische indicatoren en cartografische bronnen

De Ferrariskaart karteert het plangebied langsheen een noordoostelijke invalsweg richting Gent. De weg verbindt de Genst stadskern met Oostakker. Verder ten westen van het plangebied situeert zich een omvangrijk meersgebied. Binnen de projectgrenzen is geen bebouwing afgebeeld. Het terrein staat integraal gekarteerd als akker. Langs de westzijde is bomenrij aanwezig. Ten noorden van het plangebied wordt melding gemaakt van het *gehucht Slooten-Driesch*. Bij een dries vindt men huizen rondom een centraal middenplein, dat meestal een driehoekige vorm heeft. Dit middenplein deed in de middeleeuwen dienst als gemeenschappelijke weide en plaats waar geplant werd. Rondom de dries stonden de belangrijkste boerderijen van het dorp. Door de driehoekige vorm kon het vee 's nachts bijeengehouden worden. De driehoekige vorm van de dries is nog duidelijk waar te nemen in het stratenpatroon op de Ferrariskaart. De ligging van het plangebied precies ten zuiden van de dries indiceert een verhoogde trefkans op middeleeuwse sporen van landbouwuittasting en bewoning. Koutertoponiemen in de omgeving wijzen zelfs op een ingebruikname van het terrein in de vroege middeleeuwen.

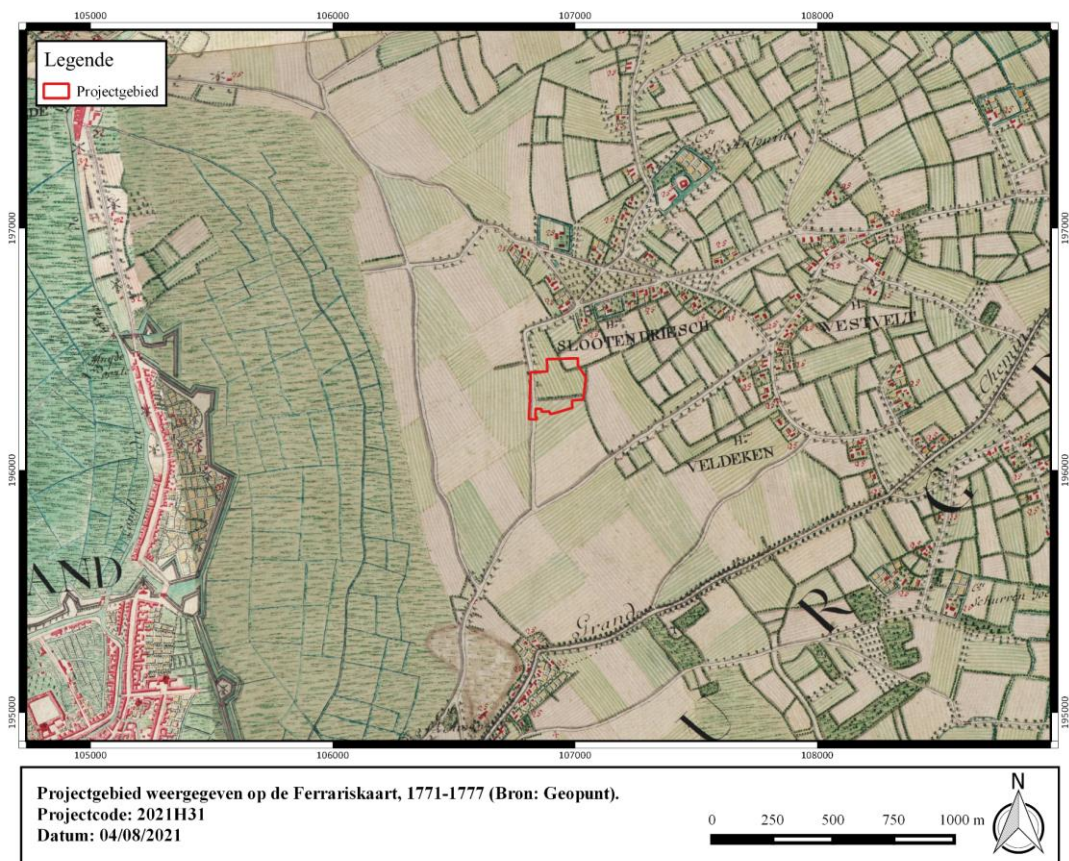
Ook de 19^e-eeuwse kaarten geven geen bebouwing weer binnen de projectgrenzen.

Door de mechanisatie van de nijverheid, nam de industrialisatie een hoge vlucht tijdens de Franse overheersing (1792-1815). De bevolking aangelokt door de nieuwe fabrieken vereiste nieuwe woongelegenheden. Tot circa 1850 kende men haast uitsluitend een ongecontroleerde, speculatieve bouwtrage met voornamelijk binnenblokbebouwing in de vorm van beluiken. De binnenstad en voorgeborchten raakten zo volledig volgebouwd. In de loop van de tweede helft van de 19de eeuw heeft de burgerij, grootgrondbezitters en industriëlen, haar invloed aanzienlijk versterkt. De afschaffing van het octrooirecht en de stadspoorten (door de belanghebbende industriëlen zelf geïnspireerd) in 1860 maakte de horizontale expansie en ontwikkeling van de stad mogelijk. Nieuwe fabrieken konden nu buiten de stadswallen op goedkope gronden opgericht worden. Samen hiermee verhuisde ook de arbeidershuisvesting naar de periferie, voornamelijk naar het noorden, oosten en westen van de stad.

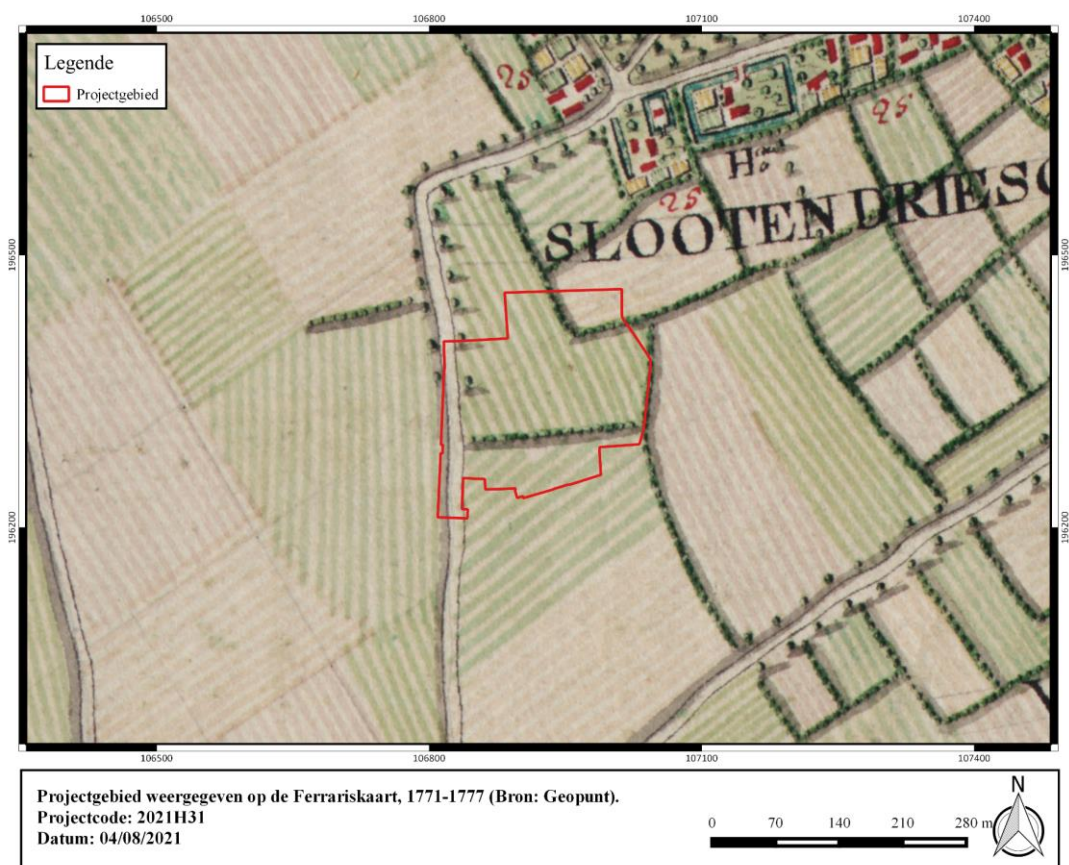
Vanaf de jaren 1880 werd de haven verder uitgebouwd. Een deel van Wondelgem, Oostakker en Sint-Amandsberg (321 hectare) werd in 1900 bij de stad gevoegd voor de nieuwe noodzakelijke haveninstallatie van het Groot Dok met Noord-, Midden- en Zuiddok, respectievelijk in 1908-13, 1910-25 en 1917-30 tot stand gekomen.

Een belangrijke stap in de volkshuisvestingspolitiek werd gezet met de oprichting in 1904 van de "Gentsche Maatschappij der Werkerswoningen". De maatschappij stelde zich tot doel "het bouwen en verhuren van goedkope woningen voor de werkende klasse". Het is in het licht hiervan dat de realisatie van de Sint-Bernadettewijk moet gezien worden. In 1922 gaf de Maatschappij opdracht aan architect Oscar Van de Voorde om een tuinwijk te ontwerpen. In 1923 werden de huizen gerealiseerd. De woonwijk is in zijn totaliteit te zien op de topografische kaart van het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw.

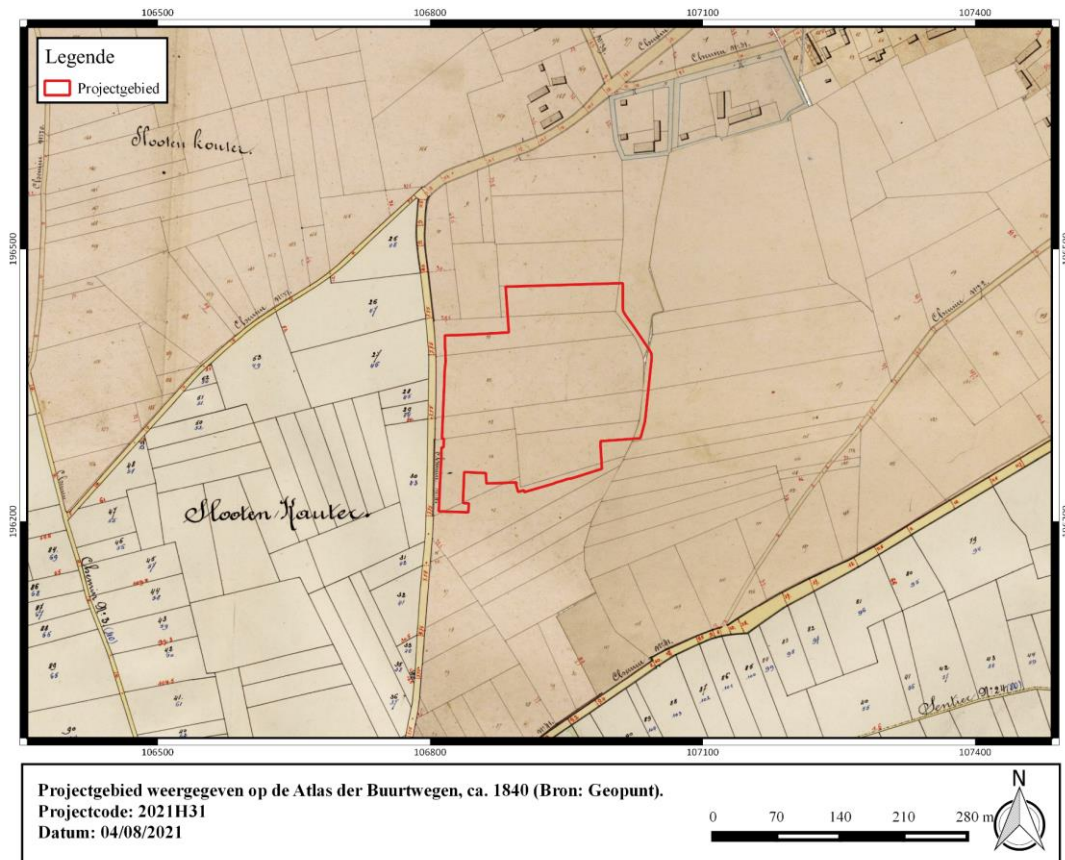

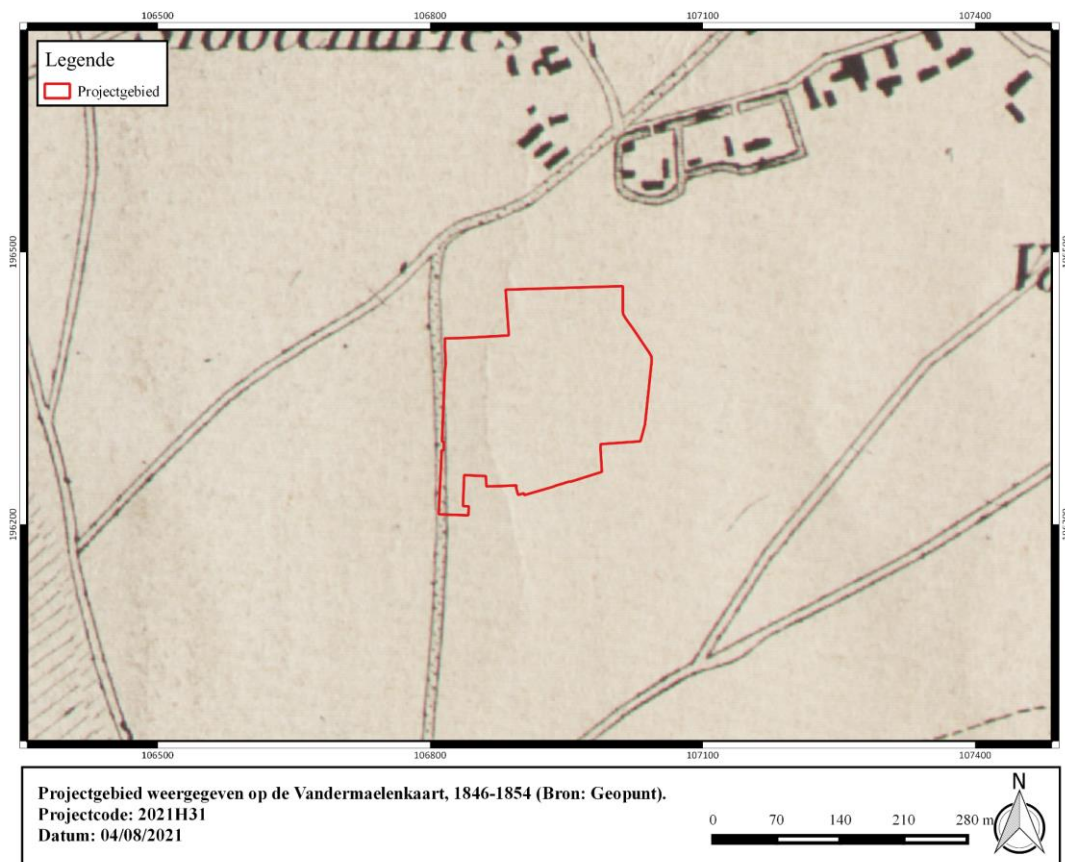
Figuur 15: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).

Figuur 16: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).

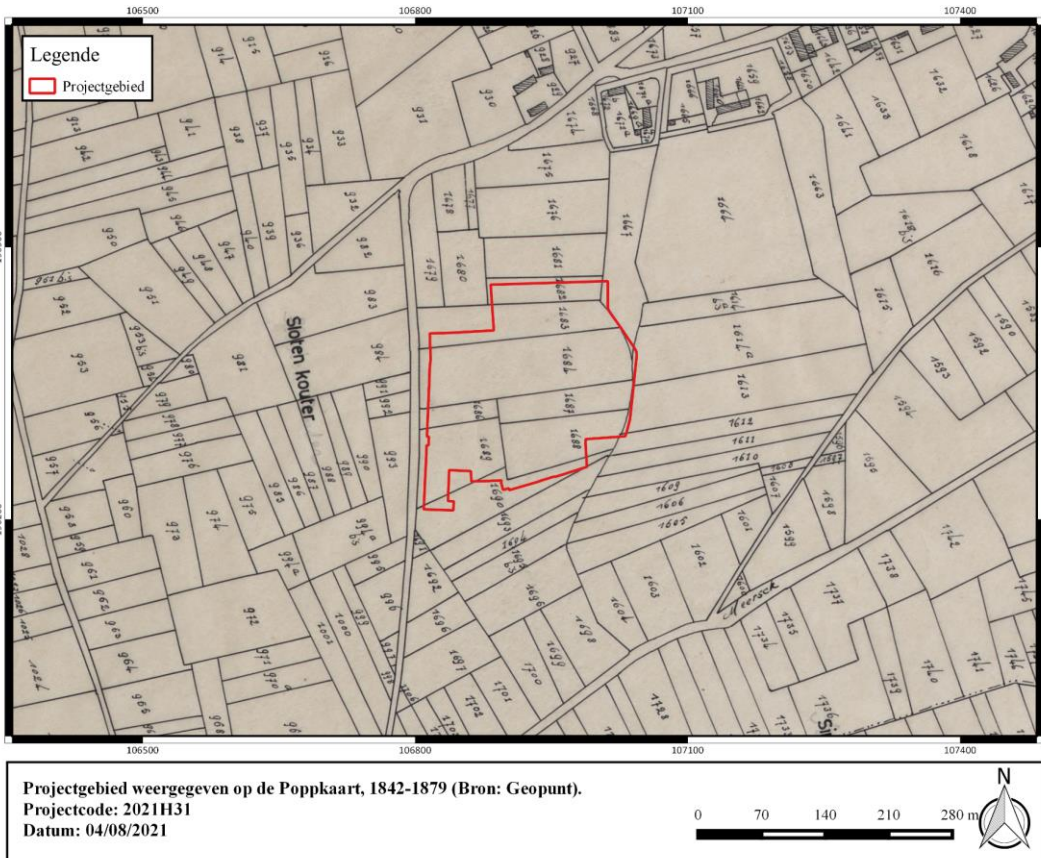

Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).

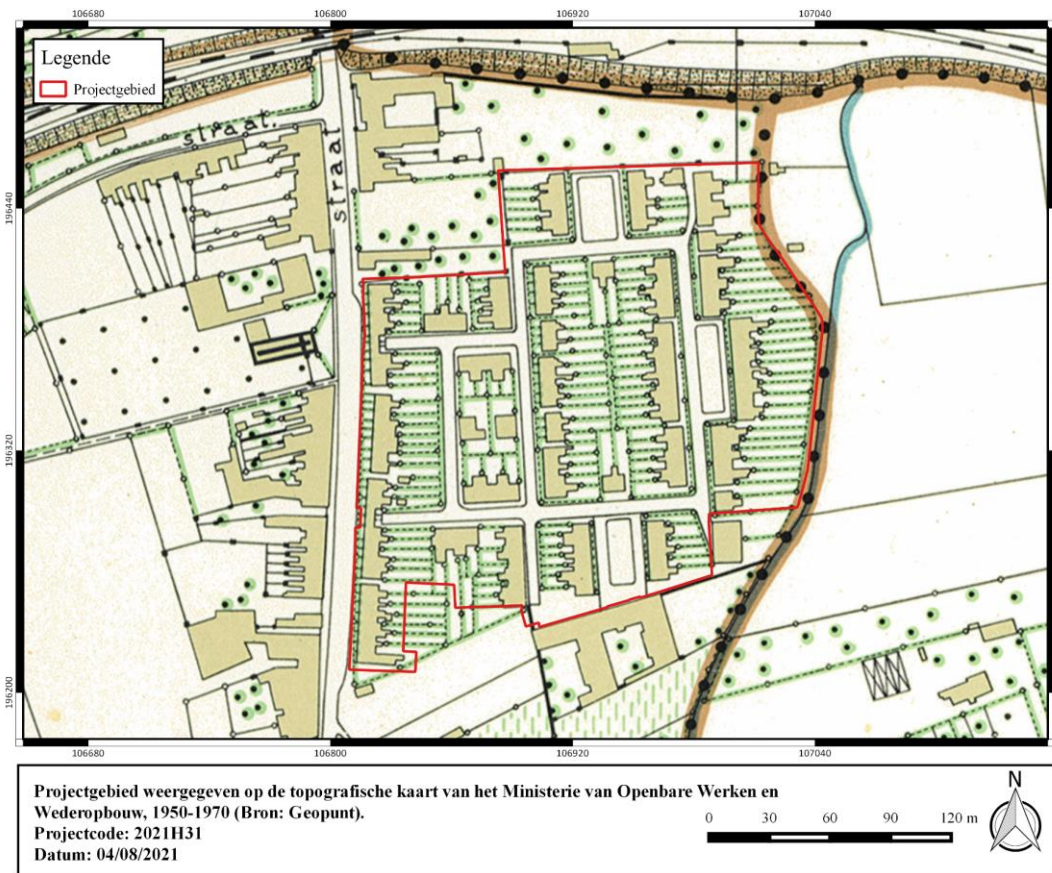

Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de Vandermaelenkaart, 1846-1854 (Bron: Geopunt).

Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).

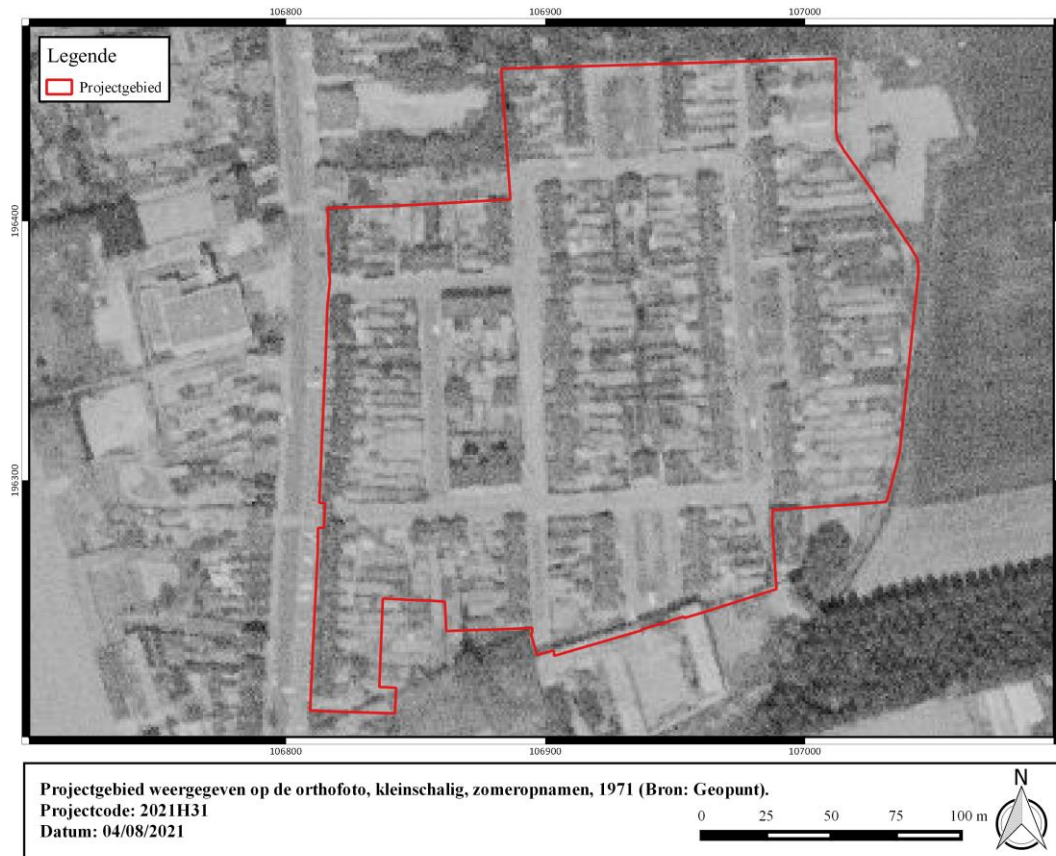
Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw, 1950-1970 (Bron: Geopunt).

1.4.3.4 Huidige gebruik en verstoringen

De orthofotosequentie geeft de evolutie weer in het bodemgebruik binnen de contour van het plangebied gedurende de laatste decennia.

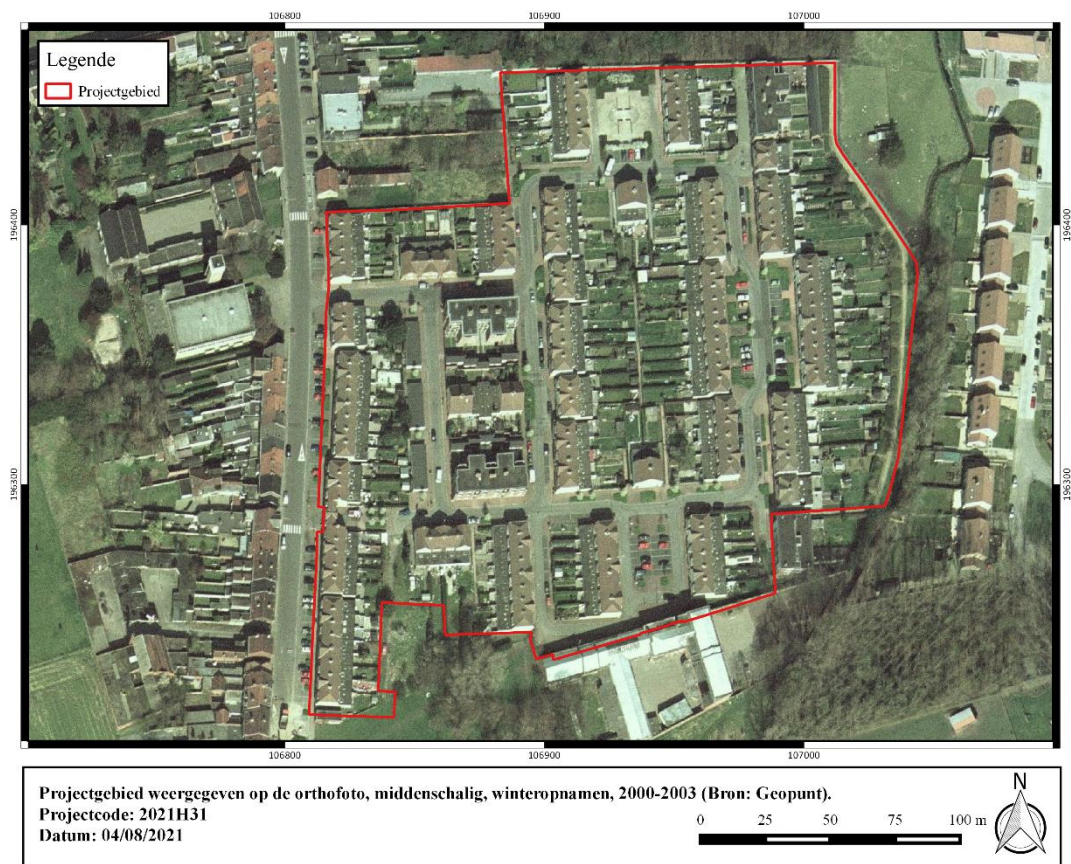
De huidige woonwijk wordt gerealiseerd in de jaren '20. Binnen de sequentie orthofoto's is geen wezenlijke verandering op te merken inzake de aanwezige bebouwing.

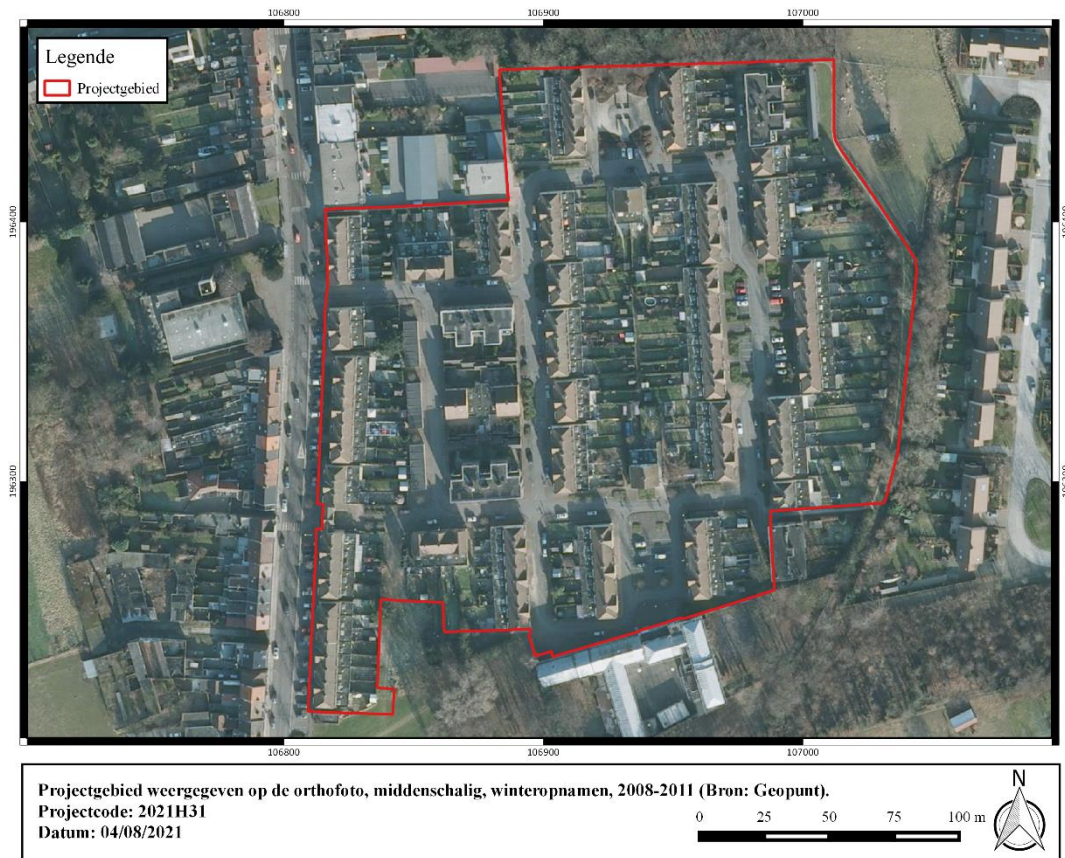
Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).

Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).

Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalg, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).

Figuur 24: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalg, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).

Figuur 25: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalg, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).

1.5 Synthese

De opdrachtgever plant de afbraak van de bestaande bebouwing en het bouwrijp maken van het terrein in de Sint-Bernadettestraat te Sint-Amandsberg, deelgemeente van Gent. Het volledige projectgebied is ca. 4,2ha groot en wordt ingenomen door woningen met tuin en wegenis. De aanwezige infrastructuur wordt integraal gesloopt in het kader van de geplande ontwikkeling.

Het onderzoeksgebied is gelegen in de zandstreek binnen de Vlaamse vallei ten oosten van een oude Scheldemeander. Het terrein zelf bevindt zich op een zandduin binnen de Vlaamse Vallei. De Quartairgeologische kaart geeft een profielopbouw weer van eolische afzettingen van het laat-Pleistoceen tot vroeg-Holoceen die rusten op fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan. De bodemkaart geeft ter hoogte van het onderzoeksgebied een bodem bestaand uit matig nat tot matig droog lemig zand weer. Langs het oosten en noorden van het onderzoeksgebied loopt de huidige Rietgracht. De locatie op een drogere opduiking langs een uitgestrekt alluvium moet een beduidende aantrekkingskracht hebben gehad op rondtrekkende groepen jager-verzamelaars opdat er optimaal geprofiteerd kan worden van overlappende biotopen.

Het historisch kaartmateriaal reflecteert een landelijke omgeving met rurale functie. Op de Ferrariskaart is te zien dat het terrein zelf grotendeels in gebruik is als akkerland. Het verloop van de huidige Sint-Bernadettestraat is reeds duidelijk te herkennen, evenals dat van de huidige Hogeweg in het westen. Ten noordoosten is het gehucht 'Slootendriesch' aangeduid waarin verschillende grotere omwalde hoeves zijn weergegeven. Op de Ferrariskaart is het overstromingsgebied te zien langs de Schelde, waar heden het rangeerstation ten noorden van de Gentse Dampoort is gesitueerd. Op het 19^e-eeuws kaartmateriaal is weinig evolutie te zien. Het areaal dat wordt omsloten door de Sint-Bernadettestraat en Hogeweg wordt aangeduid met het toponiem 'Slotenkouter'. De huidige woonwijk wordt gerealiseerd in de jaren '20. Binnen de sequentie orthofoto's is geen wezenlijke verandering op te merken inzake de aanwezige bebouwing.

In de nabije omgeving zijn reeds verschillende archeologische onderzoekscampagnes uitgevoerd. Deze onderzoeken vonden voornamelijk plaats op het terrein dat wordt omsloten door de Sint-Bernadettestraat en de Hogeweg. Hierbij werden delen van een omvangrijke multiperiodesite vlakdekkend onderzocht. Bij de verschillende onderzoekscampagnes werden meerdere verspreide silexartefacten gerecupereerd. Er werden eveneens verschillende artefacten zoals bijlen en ceramisch materiaal gerecupereerd die gedateerd kunnen worden in het neolithicum. Binnen het areaal werden verschillende grafcircels in kaart gebracht waarvan de grootste eveneens gedateerd kunnen worden in het neolithicum. Een ander deel van de grafmonumenten die werden aangesneden kunnen in de bronstijd worden gedateerd. Daarnaast zijn binnen het terrein meerdere gebouwplattegronden en grafmonumenten uit de ijzertijd in kaart gebracht. Ook uit de Romeinse periode zijn meerdere gebouwplattegronden en structuren aangesneden en onderzocht. Tevens zijn meerdere crematiegraven herkend die verspreid liggen. Bij ouder onderzoek werden de resten van een grafveld uit de merovingische periode onderzocht waarbij een grote hoeveelheid metalen bijgiften werden ingezameld. Ook uit WOII werden verschillende loopgraafsegmenten in kaart gebracht. Bij onderzoek net ten zuiden van het huidige onderzoeksgebied werden sporen van bewoning uit de ijzertijd en Romeinse periode en graven uit de Romeinse periode onderzocht, hetgeen aantoont dat het nederzettingsareaal zich ook uitstrekt ten oosten van de Sint-Bernadettestraat. Op basis van het reeds uitgevoerde onderzoek kan gesteld worden dat de er in de directe omgeving van het onderzoeksgebied quasi continu mensen aanwezig zijn geweest sinds de steentijden. Er dient dan ook in de omgeving, op basis van de beschikbare gegevens, uitgegaan te worden van een zeer grote trefkans inzake archeologisch erfgoed.

Uit het bureauonderzoek kan een beduidende trefkans inzake archeologisch erfgoed afgeleid worden. De verwachting bestaat uit zowel steentijdconcentraties als resten van bewoning, begraving of andere activiteiten in de vorm van bodemsporen. Daartegenover staat echter dat het terrein over het grootste deel bebouwd en verhard is. De impact van deze bebouwing is echter ongekend. In de eerste plaats dient een landschappelijk bodemonderzoek na de sloopwerken de bodemopbouw, bewaringscondities en verstoringsgraad te bepalen. Mogelijk is de ondergrond dermate verstoord door bouwactiviteiten in het verleden dat verder onderzoek niet langer kan leiden tot kenniswinst. Mocht echter blijken dat lokaal bodemhorizonten bewaard zijn die kunnen wijzen op betere bewaringsomstandigheden m.b.t. artefactensites, dan dienen deze bemonsterd te worden in een verkennend grid. In het geval van een positieve staalname wordt dit onderzoek aangevuld met waarderende archeologische boringen en/of testvakken. Met betrekking tot erfgoed bestaand uit bodemsporen is vervolgens een proefsleuvenonderzoek de meest geschikte onderzoeksmethode.

2 Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed 2021

AGIV

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt

NGI Cartesius

Van Ranst, E. & Sys, C. 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen. Universiteit Gent.

